

Garanțiile unui proces echitabil conferite de art. 6 par. 1 din Convenție, în cauzele împotriva României (II)

Cristinel Ghigheci,⁴⁰⁴
judecător,
Curtea de Apel Brașov

Rezumat:

O altă garanție foarte importantă, asigurată de art. 6 paragraful 1 din Convenția europeană a drepturilor omului este aceea a dreptului la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil. Curtea a reamintit că, în materie penală, dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil are ca obiect tocmai evitarea “ca o persoană inculpată să rămână prea mult în incertitudine cu privire la soarta sa”. De asemenea, s-a subliniat că, în materie penală, termenul rezonabil prevăzut de art. 6 paragraful 1 începe să curgă de la data la care o persoană este acuzată și că aceasta poate fi o dată anterioară trimiterii în judecată a persoanei, putând constitui punct de plecare data arestării sau data punerii în mișcare a acțiunii penale sau a începerii cercetării penale. Caracterul rezonabil al duratei procedurii se apreciază ținând seama de circumstanțele cauzei și criteriile consacrate în jurisprudența Curții, în special complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și cel al autorităților competente. În cauzele împotriva României Curtea a reținut și că trimiterea unui dosar pentru refacerea urmăririi penale evidențiază serioase deficiențe ale sistemului judiciar, acestea fiind rezultatul unor erori comise de procurori sau de instanțele ierarhic inferioare; așadar, aceste deficiențe sunt imputabile autorităților, și nu reclamantei.

Legat de motivarea hotărârilor penale, Curtea a subliniat că art. 6 implică în sarcina “instanței” obligația de a proceda la o analiză efectivă a mijloacelor, argumentelor și propunerile de probe ale părților, fără a le stabili relevanța.

Curtea a mai arătat că publicitatea dezbatelor constituie un principiu fundamental consacrat de art. 6 par. 1, care protejează justițiabilul de o justiție secretă, ce ar scăpa controlului public, fiind unul din mijloacele de conservare a încrederii publicului în sistemul judiciar.

În sfârșit, Curtea a mai statuat, tot în aplicarea garanțiilor instituite de art. 6 paragraful 1 din Convenție, că unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care înseamnă, între altele, că o soluție definitivă a oricărui litigiu nu trebuie rediscuțată. În virtutea acestui principiu, nicio parte nu e abilitată să solicite desființarea unei decizii definitive și executorii, cu singurul scop de a obține o reexaminare a cauzei și o nouă hotărâre în propriul interes. Exigența

⁴⁰⁴ E-mail profesional: cristinelghigheci@yahoo.com.

securității juridice nu este însă absolută, simpla posibilitate de a redeschide o procedură penală fiind, în principiu, compatibilă cu Convenția, inclusiv cu garanțiile decurgând din art. 6.

Abstract:

Another very important guarantee, provided by art. 6 paragraph 1 from the European Convention of Human Rights is the right to the resolution of their cases within a reasonable time. The court recalled that with regard to the criminal matter, the right to be judged within a reasonable time has as an object precisely to avoid the situation where „the defendant does not remain too long in a state of uncertainty with regard to his fate. It has also been underlined that, with regard to the criminal matter, the reasonable time stipulated at the art. 6 paragraph 1 begins to run from the date when the person is accused and this may be prior to the case coming before the trial, the starting point might be the time of arrest or the time when the criminal proceedings or the criminal investigation began. The reasonable character of the proceeding is appreciated by taking into account the circumstances of the case and the criteria consecrated in the jurisprudence of the Court, especially the complexity of the case, the behavior of the plaintiff and of the competent authorities. In the cases against Romania, the Court underlined also that sending a criminal case file for a new prosecution highlights serious deficiencies of the legal system, these being the result of some errors committed by prosecutors or by the inferior courts from hierarchical view point; therefore, these deficiencies are imputable to the authorities not to the plaintiff.

Relating to the motivation of the criminal judgment, the Court underlined that art. 6 implies the it is the responsibility of the „court” to proceed to an effective analysis of the means, arguments and party’s proposals for evidence as an obligation, without establishing their relevance.

The court has also shown that the public character of the debates represents a fundamental principle consecrated by art. 6 par. 1, which protects the justice seeker from a secret justice which would avoid public scrutiny, being one of the means to maintain the public’s confidence in the legal system.

Finally, the Court has also stated, with the purpose of applying the guarantees ensured by art. 6 paragraph 1 from Convention, that one of the fundamental elements of the preeminence of the legal system is the principle of the security of the legal reports, meaning, among others, that a final decision of any litigation must not be resent for another examination. By this principle, no party is habilitated to request the dissolution of a final and enforceable decision, with the sole scope of obtaining a new prosecution of the case and a new decision in personal interest. The requirement of the legal security, however, is not absolute, the mere possibility of reopening a criminal proceeding being, in principle, compatible with the Convention, including the guarantees arising from art. 6.

Keywords: European Convention of Human Rights, the right to a fair trial, criminal proceedings, the right to be judged within a reasonable time

1. Soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.

A. Principii generale.

Curtea a reamintit că, în materie penală, dreptul de a fi judecat

într-un termen rezonabil are ca obiect tocmai evitarea “ca o persoană inculpată să rămână prea mult în incertitudine cu privire la soarta sa” (*Stogmuller împotriva Austriei*).

Curtea a reamintit că în materie penală, termenul rezonabil prevăzut de art. 6 par. 1 începe să curgă de la data la care o persoană este acuzată. Aceasta poate fi o dată anterioară trimiterii în judecată a persoanei, putând constitui punct de plecare data arestării, data punerii în mișcare a acțiunii penale sau a începerii cercetării penale. “Punerea sub acuzare” în sensul art. 6 par. 1 din Convenție poate fi definită, prin urmare, ca fiind “comunicarea oficială, din partea autorității competente, a învinuirii de a fi săvârșit o infracțiune”, idee care corespunde și noțiunii de “consecințe importante asupra situației persoanei suspecte” (a se vedea *Reinhardt și Slimane-Kaid c. Franței*).

Curtea nu poate lua în considerare decât perioadele pe parcursul cărora cauza a fost într-adevăr pendinte în fața instanțelor (*Aliuță c. României*, pct. 16-17), cu excepția oricărei perioade pe parcursul căreia o instanță națională trebuia să decidă dacă era necesar sau nu să se redeschidă procesul, ținând seama de faptul că art. 6 din Convenție nu se aplică în cazul redeschiderii unei proceduri (*Markin c. Rusiei*). Cu toate acestea, atunci când se decide redeschiderea, acuzația penală împotriva reclamantului este reluată, astfel încât art. 6 redevine aplicabil și, prin urmare, perioada următoare va trebui luată în considerare (*Klyakhin c. Rusiei*, pct. 89-91).

Caracterul rezonabil al duratei procedurii se apreciază ținând seama de circumstanțele cauzei și criteriile consacrate în jurisprudența Curții, în special complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și cel al autorităților competente (*Pelissier și Sassi împotriva Franței, Philis împotriva Greciei-nr. 2*).

Curtea a reținut că durata anchetei penale trebuie să fie avută în vedere în calcularea termenului rezonabil în materie

civilă, atunci când această anchetă este în măsură să afecteze rezultatul unui litigiu civil derulat în fața instanțelor competente (*Rezette împotriva Luxemburgului*). Curtea a statuat în jurisprudența sa că perioada ce trebuie luată în considerare începe din momentul în care persoana s-a constituit parte civilă (a se vedea cauza *Csiki c. României*, par. 91).

Curtea a reținut și că trimiterea unui dosar pentru refacerea urmăririi penale evidențiază serioase deficiențe ale sistemului judiciar, acestea fiind rezultatul unor erori comise de procurori sau de instanțele ierarhic inferioare. Așadar, aceste deficiențe sunt imputabile autorităților, și nu reclamantei (*Georgescu c. României*).

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Perioada luată în considerare. În cauza *Pantea c. României* Curtea a constatat că au existat repercusiuni importante asupra situației reclamantului începând de la data la care parchetul a dispus, prin rezoluția din 7 iunie 1994, începerea urmăririi penale împotriva sa. Totuși, nu de la această dată Curtea era competentă să se pronunțe asupra cauzei, ci la 24 iunie 1994, dată la care România a ratificat Convenția (*Horvat împotriva Croației, Foti și alții împotriva Italiei*). Curtea a subliniat că procedura în cauză era încă pendinte pe rolul Judecătorei Craiova. Până la data pronunțării Curții, procedura a durat mai mult de opt ani și opt luni. În interpretarea caracterului rezonabil al procedurii, Curtea a avut în vedere stadiul acesteia la data de 24 iunie 1994 (*Styranowski împotriva Poloniei, Podbielski împotriva Poloniei*).

În cauza *Tudoreche c. României* Curtea a reținut că perioada de luat în considerare în cauză a început la data de 6 aprilie 1998, dată la care reclamantul a

În materie penală, dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil are ca obiect tocmai evitarea ca o persoană inculpată să rămână prea mult în incertitudine cu privire la soarta sa.

fost informat de acuzațiile care îi erau aduse și a fost arestat preventiv și s-a finalizat la data de 31 martie 2005, la care parchetul a pus capăt urmăririi penale îndreptate împotriva reclamantului. După examinarea elementele care i-au fost supuse atenției, Curtea a considerat că Guvernul nu a scos în evidență niciun argument care să o îndepărteze de la jurisprudența sa anterioară, reținând astfel că durata procedurilor judiciare este excesivă și nu răspunde exigențelor impuse de principiul duratei rezonabile a procesului.

În cauza *Rosengren c. României* s-a reținut că procedura de recurs în anulare inițiată ulterior de Procurorul General și care avea ca obiect decizia definitivă din 12 martie 2002 casată de Curtea Supremă de Justiție, nu ar trebui luată în considerare în determinarea perioadei relevante pentru durata procedurilor, întrucât aceasta nu privește “acuzațiile penale” împotriva reclamantului, a vizat numai ordinul de expulzare, și nu fondul acuzațiilor împotriva reclamantului. Procedurile au durat astfel nouă ani, pe trei nivele de jurisdicție, din care opt ani au fost de competența Curții *ratione temporis*. În această perioadă, cinci instanțe au examinat cazul.

În cauza *Stoianova și Nedelcu c. României* Curtea a reținut că redeschiderea urmăririi penale a fost dispusă pe motiv că ancheta inițială nu fusese completă. Or, aceste carențe ale autorită-

ților nu erau imputabile reclamantilor și nu trebuie așadar să-i pună într-o situație defavorabilă. S-a mai reținut că Guvernul nu a demonstrat că reluarea urmăririi penale încheiate printr-o ordonanță a procurorului are un caracter excepțional.

Așadar, perioada pe care Curtea a luat-o în considerare în cauză pentru a-i analiza compatibilitatea cu cerințele art. 6 par. 1 din Convenție se întinde de la 20 iunie 1994, data la care recunoașterea dreptului de recurs individual de către România a început să producă efecte, până la 11 noiembrie 1997, precum și de la 12 mai 1999 până la 21 aprilie 2005. Așadar, această perioadă a durat în total 9 ani și 4 luni.

După ce a analizat toate elementele ce i-au fost prezentate, Curtea a considerat că Guvernul nu a expus niciun fapt și niciun argument care să poată duce la o concluzie diferită în cauza de față. Ținând cont de jurisprudența sa în materie, Curtea a apreciat că, în speță, durata procedurii litigioase este excesivă și nu corespunde cerinței unui “termen rezonabil”.

Durate considerate rezonabile. În cauza *Gonța c. României*, cât privește plângerea reclamantului privind durata procedurilor, Curtea a reținut că procedurile împotriva reclamantului au început la 30 mai 2003, când a fost interogat și arestat, și s-au încheiat în decembrie 2008. Curtea a considerat că, deducând chiar și perioada în care contestația în anulare a reclamantului era examinată (aproximativ 6 luni), o durată de 5 ani, 6 luni și 4 patru zile pentru trei nivele de jurisdicție nu apare nerezonabilă, luând în considerare complexitatea cauzei și numărul acuzațiilor. Prin urmare, și această plângere a fost respinsă, ca nefondată.

În cauza *Butușină c. României* Curtea a reținut că perioada luată în considerare - a debutat la data de 15 august 1995, dată la care reclamantul a fost audiat de

poliție și care s-a terminat la data de 22 octombrie 1998, odată cu pronunțarea deciziei definitive a Curții de Apel Timișoara (*Aliuță c. României și Bota c. României*).

Curtea a constatat că procedura a durat 3 ani și 2 luni pe parcursul celor trei grade de jurisdicție și că nu au existat perioade de inactivitate imputabile autorităților judiciare. Având în vedere considerentele expuse și jurisprudența sa în materie, Curtea a concluzionat că nu a fost depășit termenul rezonabil.

În cauza *Lăcătuș c. României*, în legătură cu același incident din com. Hădăreni, Curtea a statuat în jurisprudența sa că perioada ce trebuie luată în considerare începe din momentul în care persoana s-a constituit parte civilă (a se vedea cauza *Csiki c. României*, cererea nr. 11273/05, par. 91, hotărârea din 5 iulie 2011). Curtea a reținut că există controversă asupra momentului când reclamantele s-au constituit părți civile. Guvernul a susținut că reclamantele nu și-au manifestat voința de a fi părți civile anterior datei de 16 aprilie 2002, pe când reclamantele au pretins că două dintre ele au devenit părți civile încă din faza urmăririi penale, iar cea de-a treia în noiembrie 1997. Deși Curtea nu poate specula asupra datei de constituire de parte civilă, totuși, din actele dosarului, reiese că prima reclamantă a declarat de două ori că nu dorește să fie parte civilă, fiind citată în această calitate doar la 30 septembrie 2003. În plus, aceasta a exprimat dorința de a solicita pensie de întreținere pentru minore, pentru prima dată, la 19 februarie 2002). Deși cea de-a treia reclamantă nu a fost citată ca parte civilă, totuși Curtea de Apel Tîrgu Mureș și Înalta Curte au analizat pretențiile primei reclamante în legătură cu pensia de întreținere pentru ambele minore. În acest context, Curtea a considerat că este rezonabil să concluzioneze că cea de-a doua și a treia reclamantă au devenit părți

civile la 19 februarie 2002, în timp ce prima reclamantă la 30 septembrie 2003.

Cum procedura s-a încheiat la 25 februarie 2005, prin respingerea recursului de către Înalta Curte, rezultă că aceasta a durat 3 ani pentru 3 grade de jurisdicție cu privire la reclamantele a doua și a treia, respective 2 ani și 5 luni pentru 2 grade de jurisdicție cu referire la prima reclamantă.

Ținând cont de criteriile mai sus menționate și de circumstanțele cauzei, Curtea a apreciat că durata procedurii civile satisface cerința rezonabilității și a constatat neîncălcarea art. 6 par. 1 din Convenție sub aspectul duratei procedurii.

Durate care depășesc termenul rezonabil. În cauza *Reiner c. României* Curtea a subliniat că perioada de luat în considerare nu a început în anul 1990, când a început urmărirea penală *in rem*, ci la data de 20 iunie 1994, data intrării în vigoare a recunoașterii dreptului de recurs individual de către România. Totodată, procedura s-a încheiat la data de 26 martie 2001, data respingerii recursului reclamantilor prin decizia definitivă a Curții Supreme. Prin urmare, Curtea a reținut că pentru domnii Paisz, Hejja și Konrad durata procedurii ce trebuie luată în considerare este de șase ani și nouă luni, iar pentru domnul Reiner este de trei ani și patru luni. Astfel, Curtea a apreciat că, în speță, trebuie făcută o distincție în funcție de reclamantii în cauză.

În ceea ce îi privește pe domnii Paisz, Hejja și Konrad, trebuie observat că urmărirea penală a luat sfârșit abia în anul 1997 și că inactivitatea autorităților din perioada 1992–1997 nu pare a fi justificată de elementele dosarului. În plus, în măsura în care majoritatea probelor au fost strânse încă din anul 1992, nu mai existau alte elemente care ar fi putut să justifice o asemenea durată, în condițiile în care miza era foarte mare pentru reclamantii, având în vedere gravitatea

infracțiunii ce le era atribuită și nesiguranța juridică aferentă unei proceduri care s-a desfășurat, cu totul, pe o perioadă de aproape zece ani. Este adevărat că durata judecării nu pare să nu fie rezonabilă, în măsura în care ea a durat aproximativ trei ani și patru luni pentru trei grade de jurisdicție. Totuși, având în vedere durata fazei urmăririi penale, Curtea a apreciat că, în speță, durata procedurii în litigiu per ansamblu este excesivă și nu răspunde cerinței de „termen rezonabil”.

În ceea ce îl privește pe domnul Reiner, Curtea a observat că procedura a durat 3 ani și 4 luni pentru acest reclamant, pentru trei grade de jurisdicție. Pe de altă parte, ea nu a constatat nicio perioadă de inactivitate imputabilă autorităților judiciare. Având în vedere considerentele de mai sus și analizând-o în ansamblul său, Curtea nu a considerat durata procedurii ca fiind excesivă.

În cauza *Bursuc c. României* Curtea a observat că reclamantul a fost citat chiar în ziua incidentului, la 27 ianuarie 1997. Ancheta penală a fost deschisă la 28 ianuarie 1997 de către Parchetul de pe lângă Tribunalul Neamț. Ca urmare a decesului său, la 24 ianuarie 2001, Tribunalul Alba a constatat încetarea acțiunii penale împotriva reclamantului, printr-o decizie din 12 februarie 2001.

Astfel, procedura penală împotriva reclamantului a început la 27 ianuarie 1997, odată cu reținerea sa, și s-a finalizat la 24 ianuarie 2001. Aceasta a durat, așadar, 4 ani, dintre care un an și 9 luni, din ianuarie 1997 până în octombrie 1998, în fața Parchetului - un an și o lună în fața Parchetului Neamț și 8 luni în fața Parchetului Militar Bacău - și 2 ani și 3 luni, din octombrie 1998 până în ianuarie 2001, în fața Tribunalului Alba, sesizat în primă instanță.

Având în vedere învinuirea adusă reclamantului și natura faptelor cercetate, și anume că a pălmuțit de două ori un

polițist și a rănit ușor pe un altul, lovindu-l cu piciorul, Curtea a apreciat că dosarul nu era unul complex. Prin urmare, o durată a procedurii de 4 ani nu poate fi justificată în mod rezonabil prin natura și complexitatea cauzei. De altfel, în intervalul iunie 1999 - iunie 2000, tribunalul a amânat cauza de mai multe ori pe motiv că martorii erau absenți, deși aceștia fuseseră citați aproape lunar, dispunându-se măsuri de constrângere, care însă nu au fost aduse la îndeplinire.

În cauza *Balint c. României* Curtea a reținut că perioada care trebuie luată în considerare a început în 29 septembrie 1994 și a durat până la 29 iulie 2004, ceea ce înseamnă aproape 10 ani.

Curtea a reamintit încă de la început că rezonabilitatea duratei unei proceduri trebuie apreciată în funcție de circumstanțele cauzei și ținând cont de criteriile consacrate de jurisprudența sa, în special de complexitatea cauzei, de comportamentul reclamantului și de cel al autorităților competente (*Pélissier și Sassi c. Franței*).

Curtea a subliniat ca acest caz a prezentat o anumită complexitate, dar majoritatea întârzierilor au fost cauzate de esecul autorităților judiciare de a cita părțile, precum și de pierderea dosarului.

În baza jurisprudenței referitoare la acest subiect, Curtea a statuat ca, în cauza, durata procedurilor a fost excesivă și nu se încadrează în cerințele unui „termen rezonabil”.

În cauza *Riccardi c. României* Curtea a constatat că procesul a fost pornit împotriva reclamantului la data de 19 octombrie 2001 și este încă pendinte pe rolul tribunalului, perioada procesului fiind de peste 9 ani.

Curtea a observat că au existat numeroase amânări pe motive de procedură pe durata procesului; chiar dacă este luată în calcul complexitatea procesului desfășurat față de reclamant și ceilalți coinculpați și reclamantului îi

sunt imputabile anumite întârzieri, Curtea nu poate face abstracție de faptul că procesul durează de peste 9 ani și se află încă pe rolul primei instanțe de fond. Durata procesului este în consecință excesivă și nu poate fi justificată de complexitatea cauzei și de amânările cauzate de reclamant, instanța națională nedând dovadă de diligență (*Gümüșten c. Turciei*, 30 noiembrie 2004, nr. 47116/99).

În cauza *Sereny c. României*, deși părțile nu s-au înțeles cu privire la momentul în care a început procesul împotriva reclamantului, Curtea a reținut că, având în vedere că reclamantul a fost în mod substanțial afectat de rezoluția procurorului din 8 iulie 1998 de începere a urmăririi penale față de reclamant, acesta este momentul de la care trebuie calculată data începerii procesului, procesul finalizându-se la data de 2 noiembrie 2005, după aproximativ șapte ani și trei luni.

Curtea a constatat că, pentru parcurgerea a două niveluri de jurisdicție, au trecut aproximativ 7 ani și 3 luni și, deși au existat amânări repetate în decursul procesului, iar unele au fost cauzate de reclamant și celălalt coînculpat, cauza având o anumită complexitate, această perioadă îndelungată, în care s-a inclus și timpul în care cauza a fost suspendată ca urmare a sesizării Curții Constituționale cu soluționarea excepțiilor de neconstituționalitate, nu poate fi explicată decât prin lipsa de diligență a autorităților (*Gümüșten c. Turciei*).

În cauza *Borobar c. României* În ceea ce privește termenul rezonabil al procedurii, Curtea a reamintit că art. 6 este aplicabil procedurilor privind pretențiile părților civile din momentul în care este formulată cererea de constituire de parte civilă, cu excepția cazului în care persoana interesată a renunțat la dreptul de reparație a prejudiciului într-un mod

neechivoc (*Garou c. Franței* [MC], nr. 12686/03, par. 25).

Astfel, Curtea observă că reclamantii au formulat cereri de constituire ca părți civile la 4, 5 și 7 noiembrie 1997. Prin urmare, perioada care a fost avută în vedere de Curte a început la 4, 5 și 7 noiembrie 1997 și s-a sfârșit la data de 30 septembrie 2005. Așadar, durata procedurii este de aproape 8 ani, având loc în fața a trei grade de jurisdicție.

Curtea a arătat că la 15 mai 2002 și 10 februarie 2005, Înalta Curte de Casație și Justiție a admis recursurile formulate de reclamantii, motivând că nu existau suficiente mijloace de probă administrate în cauză pentru a se stabili dacă plângerile penale erau întemeiate și a fost dispusă restituirea cauzei Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Timișoara pentru strângerea unor noi mijloace de probă.

Astfel, Curtea a arătat că, deși nu este în poziția de a analiza calitatea jurisprudenței instanțelor naționale, admiterea recursului de instanța supremă, având drept consecință restituirea cauzei la procuror, în două cicluri procesuale, denotă o deficiență structurală în funcționarea sistemului judiciar (*Matica c. României*, par. 24).

Curtea a făcut trimitere la încălcările art. 6 par. 1 din Convenție în cauze similare (*Stoianova și Nedelcu c. României*, par. 26; *Soare c. României*).

Prin urmare, având în vedere că nu au fost invocate de Guvern aspecte sau argumente de natură să conducă Curtea spre o altă concluzie în prezenta cauză, având în vedere jurisprudența constantă în această materie, Curtea a considerat că procedurile nu au respectat exigențele termenului rezonabil.

În cauza *Ababei c. României* Curtea a constatat că la data de 24 octombrie 2002, în condițiile în care procesul era în curs de aproape 4 ani și a fost supus controlului a trei instanțe, cazul a fost trimis înapoi la prima instanță pentru

rejudecare. Această decizie de rejudecare nu era imputabilă reclamantului.

În plus, întârzierile cauzate de apărare nu au fost semnificative în comparație cu întârzierile cauzate de viciile de procedură și nu au evidențiat un comportament abuziv al reclamantului (*a contrario, Bican c. României*).

Având în vedere argumentele de mai sus și jurisprudența sa în materie, Curtea a considerat că, în speță, durata procedurilor a fost excesivă și nu a reușit să îndeplinească exigența unui „termen rezonabil”.

În cauza *Ardeleanu c. României* Curtea a constatat că ancheta penală a început la 30 august 2001, dată la care terții au depus plângeri penale contra reclamantului. În același timp, reclamantul a afirmat că a luat cunoștință de această procedură la 12 martie 2004, data arestării sale. Presupunând chiar și că procedura a început pentru reclamant la 12 martie 2004, aceasta s-a finalizat prin decizia definitivă a Înaltei Curți de Casație și Justiție din 18 noiembrie 2011. A durat așadar pentru reclamant șapte ani și opt luni, pe parcursul a trei grade jurisdicție.

Este adevărat că durata fazei judiciare posterioară emiterii sentinței primei instanțe nu apare ca fiind nerezonabilă, în măsura în care a durat 2 ani și 8 luni pentru două grade de jurisdicție. Totuși, Curtea a estimat că în speță, durata procedurii litigioase în ansamblul său a fost excesivă și nu a răspuns exigenței termenului rezonabil.

În cauza *Vitcovschi c. României* Curtea a apreciat că perioada care trebuie să fie luată în calcul a început la 18 iulie 2002, dată la care a început ancheta penală, și că s-a încheiat prin hotărârea din 5 decembrie 2007 a Tribunalului Timiș. Prin urmare, aceasta a durat 5 ani, 4 luni și 17 zile și a implicat două grade de jurisdicție. Curtea a reamintit că, în multe cauze care au ridicat probleme similare celei din prezenta

speță, s-a pronunțat, ținând seama de criteriile rezultate din jurisprudența sa consacrată în materie, concluzionând în sensul nerespectării „termenului rezonabil” (*Frydlender c. Franței*, par. 43-45; *Gorou c. Greciei nr. 2*, par. 24 și 46, și *Carstea și Grecu c. României*, par. 36-37 și 42-44).

În speță, Curtea a observat că, în patru rânduri, hotărârile pronunțate de instanțele interne au fost casate cu trimitere, în special pentru erori de natură procedurală care nu sunt imputabile reclamantilor. În afară de aceasta, casarea cu trimitere a cauzei putea continua la nesfârșit, întrucât nicio dispoziție legală nu putea să îi pună capăt (*Ispan c. României*, par. 45, și *Wierciszewska c. Poloniei*, par. 46). Din punctul de vedere al Curții, instanțele naționale ar fi trebuit să acționeze cu mai multă diligență, ținând cont de obiectul litigiului.

După examinarea tuturor datelor care i-au fost prezentate, pe baza jurisprudenței sale în materie, Curtea a considerat că, în speță, durata procedurii în litigiu nu răspunde cerinței „termenului rezonabil”.

În cauza *Aliuță c. României* Curtea a considerat că un proces penal în care, după pronunțarea instanțelor judiciare atât în primă instanță, cât și în apel și recurs și într-o cale extraordinară, cum este recursul în anulare, cauza a fost restituită parchetului pentru continuarea urmăririi penale și care este încă pe rolul instanțelor, întinzându-se pe o perioadă de peste 6 ani și patru luni, nu îndeplinește condiția relativă la durata rezonabilă a procedurii, în condițiile în care această lungime nu a fost determinată de o complexitate deosebită a cauzei sau de conduita reclamantului.

Depășirea duratei rezonabile de soluționare a laturii civile. În cauza *Asociația Păgubiților din Sistemul S.C. Rompetrol S.A. și S.C. Geomin S.A. c. României*, Curtea a reținut că, în condițiile

în care reclamantul a formulat o plângere penală cu constituire de parte civilă, nu este nicio îndoială că articolul 6 par. 1 este aplicabil procedurii, pe latura sa civilă, în măsura în care acțiunea civilă în cauză nu are un scop pur represiv (*Perez*, par. 70-71, și *Gorou c. Greciei* (nr. 2), par. 26).

Curtea a notat în continuare că perioada care trebuie luată în considerare a început la 20 iunie 1994, data la care a intrat în vigoare recunoașterea efectivă de către România a dreptului la recurs individual, când reclamantul era deja parte civilă în procesul penal. Procedura a fost finalizată prin hotărârea definitivă din 20 decembrie 2002 a Curții de Apel București. Prin urmare, durata procedurii de luat în considerare este de opt ani și șase luni pentru două grade de jurisdicție.

Speța de față privea o acțiune civilă introdusă de reclamant în cadrul unei plângeri penale, cu scopul de a obține despăgubiri pentru prejudiciul suferit ca urmare a unei infracțiuni de săvârșirea căreia erau acuzate terțe persoane.

Având în vedere complexitatea cauzei, Curtea a considerat că o serie de întârzieri pot fi imputate autorităților în cursul procedurii. Primii patru ani au trecut între 16 mai 1996, data trimiterii în judecată la Tribunalul București, și 15 iunie 2000, atunci când a fost pronunțată prima hotărâre în fond de această instanță. Prima hotărâre a fost casată din cauza greșitei încadrări juridice a faptelor, ancheta penală fiind reluată după mai mult de șapte ani de la evenimentele în cauză. După restituirea cauzei la poliție, procedura s-a finalizat prin prescripția răspunderii penale, împiedicând astfel reclamantul să obțină o decizie pe fond cu privire la acțiunea civilă formulată în procesul penal (*Textile Traders Ltd c. Portugaliei*, par. 27).

În ceea ce privește atitudinea reclamantului, acesta nu pare să fi fost cauza unor întârzieri nejustificate.

În concluzie, având în vedere toate elementele care au fost prezentate și în

funcție de criteriile stabilite în jurisprudența sa, Curtea a considerat că durata procedurii în acest caz nu a îndeplinit cerința „termenului rezonabil”, cu încălcarea articolului 6 par. 1 din Convenție.

Analizarea complexității cauzei. În cauza *Bragadireanu c. României* Curtea a notat, în special, că instanțelor le-a trebuit aproape 6 ani ca să solicite evaluarea psihiatrică obligatorie a reclamantului. Nu a acceptat argumentul Guvernului cum că această perioadă lungă a fost cauzată de complexitatea cauzei, în măsura în care reclamantul a fost acuzat de omor deosebit de grav de la începutul acțiunii și obligația de examinare psihiatrică în aceste cazuri este stabilită direct de lege. De asemenea, Curtea a reamintit că trimiterea cauzelor pentru rejudecare este de obicei dispusă ca urmare a erorilor comise de instanțele inferioare, iar repetarea casării cu trimitere într-o anumită cauză dezvăluie o serioasă deficiență în sistemul juridic (*Wierciszewska împotriva Poloniei*). Din cauza acestor casări cu trimitere, pricina a fost finalizată abia la 10 iunie 2002, adică la opt ani după ratificarea Convenției, din care șase ani a avut loc examinarea continuă de către instanțe.

În cauza *Schuller c. României* Curtea a apreciat că procedura în sine nu a ridicat probleme complexe care să justifice lungimea procesului, fiind audiați doar 10 martori și fiind examinate puține documente. Astfel, cauza nu a fost complexă.

Curtea a mai reținut că procedura în fața primei instanțe a durat 5 ani și aproape 8 luni, interval în care s-au acordat 9 termene. Amânarea cauzei s-a datorat, în principal, nelegalei proceduri de citare a reclamantului și a martorilor, precum și necesității de a se obține anumite documente de la autoritatea vamală.

În perioada 1996-2000, au avut loc cel puțin 9 ședințe de judecată, la intervale

de 5 până la 9 luni, din cauza neîndeplinirii procedurii de citare cu reclamantul la reședința din Germania și România. Pe durata procedurii în fața primei instanțe, reclamantul a fost reprezentat de un avocat ales sau, în absența acestuia, de un apărător din oficiu.

Având în vedere lipsa de complexitate a cauzei, Curtea nu a găsit nicio justificare pentru durata procedurii care să fie imputabilă reclamantului, nefiind identificat vreun comportament dilatoriu. Cererile lui nu au depășit ceea ce este normal în exercitarea dreptului la apărare, fiind prezent la majoritatea ședințelor de judecată fie personal, fie prin reprezentant.

Curtea a considerat astfel că durata procedurii penale a fost excesivă, neputând fi socotită rezonabilă.

Analizarea comportamentului părților.
În cauza *Bucur și Toma c. României* reclamantul a considerat că durata procedurii penale împotriva sa a fost excesivă. Acesta subliniază că, și în condițiile amânării ședințelor, instanțele ar fi trebuit să se asigure ca durata totală a procedurii să fie rezonabilă, mai ales că, în speță, procedura a fost soluționată exclusiv pe baza mijloacelor de probă în acuzare.

Curtea a menționat în primul rând că art. 6 din Convenție vizează, în materie penală, o persoană învinuită de o infracțiune. De altfel, în contextul Convenției, cuvintele „acuzat” și „acuzăție în materie penală” corespund unei noțiuni autonome și trebuie interpretate prin trimitere la o situație materială și neformală. În acest sens, Curtea a apreciat deja că reprezintă o acuzație nu doar notificarea oficială a învinuirii de a fi săvârșit o infracțiune, ci orice măsură care are repercusiuni importante asupra situației suspectului (*Eckle c. Germaniei*). În prezenta cauză, Curtea a considerat că data începerii procedurii este 20 mai 1996, dată la care reclamantul a dat prima declarație în fața

procurorului militar. Procedura s-a încheiat prin hotărârea Curții Supreme de Justiție din 13 mai 2002. Prin urmare, a durat aproximativ 6 ani, parcurgând trei grade de jurisdicție.

Curtea a reamintit că în aprecierea caracterului rezonabil al duratei unei proceduri se ține seama de circumstanțele cauzei și, având în vedere criteriile consacrate prin jurisprudența sa, în special de complexitatea cauzei, de comportamentul reclamantului și de cel al autorităților competente, precum și de importanța litigiului pentru persoanele interesate.

În prezenta cauză, Curtea a observat că unica etapă care ar putea ridica probleme este cea care s-a derulat înaintea Curții Supreme de Justiție și care acoperă jumătate din durata totală a procedurii. Cu toate acestea, Curtea a constatat că perioada respectivă se datorează în principal cererilor repetate de amânare formulate de reclamant, care a dorit să fie reprezentat de un avocat ales sau să-și formuleze singur apărarea. Curtea a concluzionat așadar că reclamantul a contribuit în mare măsură la prelungirea procedurii.

Curtea a apreciat că nu se poate considera că a existat, din cauza autorităților interne, o depășire a termenului rezonabil prevăzut de art. 6 par. 1 din Convenție în ceea ce privește procedura penală împotriva reclamantului C.B.

La fel, în cauza *Lazariu c. României* în prezenta cauză, procesul a început în februarie 2003, atunci când reclamanta a fost informată despre acuzația formulată și s-a încheiat pe data de 20 octombrie 2010, la momentul deciziei definitive pronunțate de către Curtea de Apel Cluj. Prin urmare, procesul a durat aproximativ 7 ani și 10 luni, în fața a trei niveluri de jurisdicție. Curtea a arătat de asemenea că judecata în primă instanță a durat 5 ani și 10 luni.

În cauza de față, Curtea a arătat că aceasta comportă o anumită comple-

xitate, în mare parte datorată complexității acuzațiilor formulate, a numărului de coincuzați precum și a martorilor audiați.

În ceea ce privește atitudinea reclamantei, Curtea arătată că, în fața primei instanțe, reclamanta a formulat 25 de cereri de amânare, din totalul de 56 de **termene**. Prin urmare, Curtea a considerat că reclamanta, care a devenit avocat pe parcursul procesului, a fost ea însăși responsabilă de o parte importată a amânărilor din prima instanță. Mai mult, Curtea nu a constatat lungi perioade de inactivitate în procesul desfășurat în primă instanță (a contrario, *Marinică Tițian Popovici c. României*, par. 28). Prin urmare, nu a existat o încălcare a art. 6 par. 1 din Convenție.

În cauza *Ciuta c. României*, Curtea a constatat că, în timp ce reclamantului i-a revenit responsabilitatea amânării cauzei pentru câteva luni, comportamentul lui, privit în mod exclusiv, nu justifică durata totală a procedurilor.

Curtea a observat că în cursul procesului au avut loc mai multe ședințe și nu se poate reține, în acest sens, o inactivitate a instanțelor naționale. Cu toate acestea, faptul că instanțele au acordat numeroase termene nu înseamnă în mod necesar că respectiva cauză a înregistrat progrese în soluționarea pe fond, cu atât mai mult cu cât acțiunea avea ca obiect acordarea de daune pentru infirmitatea reclamată. Curtea a considerat că natura litigiului impunea o anumită diligență din partea instanțelor naționale (*Marchenko c. Rusiei*, par. 40; *Păunoiu c. României*, par. 27, și *Drăgănescu c. României*, par. 2).

De asemenea, Curtea a reamintit că un reclamant nu poate fi criticat pentru recurgerea la toate căile de atac din dreptul intern în apărarea intereselor sale (*Yağcı și Sargın c. Turciei*, par. 66). În prezenta cauză, Curtea a constatat că eforturile constante ale reclamantului de a prezenta probe au fost acceptate de

Curtea Supremă de Justiție. În plus, reclamantul a încercat în repetate rânduri să conteste imparțialitatea judecătorilor și a eșuat din mai multe motive, dar în cele din urmă a reușit.

În continuare, Curtea a observat eșecul constant al instanțelor de a cita diferite părți în proces. În plus, o anumită întârziere a fost cauzată și de reexaminarea cauzei din cauza erorilor comise de instanțele inferioare. În acest context, Curtea a considerat că, în speță, durata procedurii în litigiu nu răspunde cerinței „termenului rezonabil” și că a fost încălcat art. 6 par. 1 din Convenție.

În cauza *Baka c. României* Curtea observă că, până la ordonanța de încetare a urmăririi penale adoptate la 11 noiembrie 2002, procedura care trebuie luată în considerare a fost formată din două perioade: prima, cuprinsă între 15 octombrie 1997 și 27 ianuarie 1999, și a doua, cuprinsă între 14 noiembrie 2000 și 11 noiembrie 2002. Durata totală a acestor perioade este de 3 ani, 3 luni și 10 zile. În continuare, Curtea observă că nimic din probele aflate la dosar nu lasă să se întrevadă că reclamantul a luat cunoștință de ordonanța menționată anterior înainte de transmiterea de către Guvern a observațiilor sale. De asemenea, aceasta observă că, din dispozițiile de drept național reiese că procurorul trebuie să informeze persoanele interesate cu privire la decizia de încetare a urmăririi penale. Or, în speță, din ordonanța în cauză reiese că numai G.F. a fost informat cu privire la soluționarea pronunțată de parchet.

Cu toate acestea, Curtea subliniază că reclamantul nu pretinde că ar fi făcut vreun demers pentru a se informa cu privire la rezultatul procedurii desfășurate împotriva sa, iar acest lucru a durat timp de aproximativ 6 ani de la data pronunțării ordonanței respective. Ținând seama de faptul că prima parte a procedurii urmate în speță nu a durat decât un an, trei luni

și treisprezece zile, Curtea nu poate să admită că reclamantul a crezut, în mod rezonabil, că durata procedurii ulterioare hotărârii din 14 noiembrie 2000 a Curții Supreme de Justiție urma să fie considerabilă (a se vedea, a contrario și mutatis mutandis, *Georgescu c. României*).

Având în vedere atitudinea reclamantului, care a făcut dovada unei lipse de promptitudine, deși procedura fusese redeschisă la cererea sa și în interesul său, și deși regretă că autoritățile nu au informat ele însele reclamantul cu privire la hotărârea pronunțată, în circumstanțele specifice ale cauzei, Curtea consideră că procedura s-a încheiat la 11 noiembrie 2002 (a se vedea, a contrario și mutatis mutandis, *Yemanakova c. Rusiei*).

În speță, Curtea nu observă vreo perioadă de inactivitate care să fie imputată autorităților naționale. După ce a examinat toate elementele prezentate, Curtea consideră că durata procedurii nu a fost nerezonabilă.

Analizarea comportamentului autorităților. În cauza *Panatea c. României* Curtea a subscris argumentelor Guvernului potrivit cărora cauza prezintă o anumită complexitate și că nu au existat perioade semnificative de inactivitate din partea autorităților pe parcursul procedurii în considerare. Curtea a relevat că actele de procedură s-au derulat la intervale rezonabile și regulate, atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată. Curtea a admis totodată că reclamantul a contribuit, într-o anumită măsură, la prelungirea procedurii, mai ales prin cererea sa de strămutare a cauzei la o altă instanță judecătorească, la care nu s-a prezentat la mai multe termene fixate. Totuși, Curtea a estimat că prelungirea procedurii în mod nerezonabil se datorează deficiențelor autorităților. Sub acest aspect, a amintit faptul că la 6 aprilie 1995, după un prim ciclu procesual complet, Curtea de Apel Oradea a anulat toate actele de procedură efectuate de parchet,

după ce a pus în evidență viciile de procedură înregistrate în etapa de urmărire penală și a restituit dosarul pentru reluarea urmăririi penale. După un al doilea ciclu procesual complet, când cauza se afla din nou în faza de recurs, Curtea de Apel Craiova a desființat în totalitate, la 13 septembrie 2000, hotărârile instanțelor inferioare, cu motivarea că acestea au omis să stabilească legătura de cauzalitate între acțiunile reclamantului și leziunile suferite de partea vătămată, trimitând cauza spre rejudecare primei instanțe. În aceste circumstanțe, Curtea a estimat că autoritățile române pot fi făcute răspunzătoare pentru întârzierea generală înregistrată în modul de tratare a acestei cauze, pentru care nici o explicație pertinentă nu a fost avansată de către Guvern. Ținând cont de comportamentul autorităților competente, Curtea a considerat că nu s-ar putea aprecia ca "rezonabilă" o durată totală a procedurii de mai mult de 8 ani și 8 luni care, în plus, este încă pendinte pe rolul instanței de fond.

În cauza *Ballai c. României* Curtea a constatat că, în speță, în trei rânduri, hotărârile pronunțate de instanțele interne au fost casate, dintre care de două ori cu trimitere, în special pentru erori de natură procedurală care nu sunt imputabile reclamantului. În afară de aceasta, a observat că rejudecarea cauzei putea continua la nesfârșit, întrucât nicio dispoziție legală nu putea să îi pună capăt (*Ispan c. României* și *Wierciszewska c. Poloniei*). Din punctul de vedere al Curții, instanțele naționale ar fi trebuit să acționeze cu mai multă diligență, ținând seama de obiectul litigiului.

În ce privește termenul rezonabil de soluționare a cauzei în cazul acțiunii civile formulate de persoana vătămată în cadrul procesului penal, în cauza *Florin Ionescu c. României*, Curtea a constatat că acțiunea în despăgubiri a fost formulată de reclamant la data de 13 august 1996,

acesta precizând cuantumul pretențiilor la data de 25 martie 1998, după întocmirea unui raport de expertiză. În consecință, a considerat că perioada ce trebuie luată în considerare a început de la 13 august 1996 și s-a finalizat la data de 4 martie 2005, durând aproximativ 9 ani pentru trei grade de jurisdicție.

Curtea a constatat că rechizitoriul a fost întocmit la data de 17 octombrie 2001, după aproximativ 5 ani de la formularea plângerii penale de către reclamant; în două rânduri - la 17 aprilie 2001 și 8 iunie 2004 -, Curtea de Apel București a trimis cauza spre rejudecare tribunalului.

Curtea a decis în jurisprudența sa anterioară că, deși nu îi revine rolul de a analiza calitatea jurisprudenței instanțelor naționale, trimiterea spre rejudecare în mod repetat relevă o deficiență a sistemului judiciar, din moment ce este determinată de erorile imputabile instanțelor ierarhic inferioare (*Matica c. României*, 2 noiembrie 2006, nr. 19567/02).

Ținând seama de jurisprudența sa anterioară în materie, constatând că durata procedurilor a avut un caracter excesiv, cauza nefiind soluționată într-un termen rezonabil, Curtea a constatat că a fost încălcat art. 6 par. 1 din Convenție.

În cauza *Csiki c. României* Curtea a estimat că perioada care trebuie luată în considerare a debutat la 11 mai 2001, data la care reclamanta a depus plângerea sa penală și constituirea de parte civilă, și s-a încheiat la 18 mai 2006, odată cu hotărârea Tribunalului Militar Teritorial București. Această perioadă a durat, deci, 5 ani și 8 zile, în două grade de jurisdicție. Curtea a reamintit că, în numeroase cauze care au pus probleme similare, ea a constatat încălcarea termenului rezonabil, ținând seama de criteriile care se degajă din jurisprudența sa constantă în materie (*Frydlender c. Franței*, nr. 30979/96, par. 43-45; *Gorou c. Greciei*, 20 martie 2009, nr. 12686/03, par. 24 și 46).

Curtea a reamintit că, pentru cel interesat într-un litigiu, procedura pretinde o diligență specială din partea autorităților (*Gheorghe și Maria Mihaela Dumitrescu c. României*, 29 iulie 2008, nr. 6373/03, par. 26; *Floarea Pop c. României*, par. 54). Or, în prezenta cauză, Curtea a observat o lipsă a diligenței din partea procurorilor care au condus ancheta. Ea a notat, totodată, că absența expertizei medico-legale a fost justificată, în prima etapă de lipsa resurselor financiare și de faptul că plângerea penală a reclamantei nu îndeplinea condițiile cerute de legea penală. Procurorul nu a reiterat cererea de efectuare a expertizei decât în 6 noiembrie 2001, după 11 luni de la prima solicitare, iar expertiza nu a fost finalizată decât în 30 ianuarie 2002. Curtea a mai observat că plângerea reclamantei împotriva primei rezoluții de neîncepere a urmăririi penale nu a fost soluționată decât la 3 martie 2003, după mai bine de un an, deși niciun act de urmărire nu a fost efectuat în acest interval. În plus, în ciuda instrucțiunilor clare ale Tribunalului Militar București exprimate în hotărârea din 4 august 2004, vizând refacerea expertizei medico-legale, parchetul nu s-a adresat Institutului de Medicină Legală București decât în 3 noiembrie 2004, după mai bine de 3 luni. Curtea a mai observat că o casare cu trimitere a fost pronunțată în speță, din cauza caracterului incomplet al anchetei efectuate.

După ce a examinat toate elementele de care a dispus și, în raport de jurisprudența sa în materie, Curtea a estimat că, în cauză, durata procedurii litigioase nu a răspuns exigențelor termenului rezonabil, fiind astfel încălcat art. 6 par. 1 din Convenție.

În cauza *Florin Macovei c. României* Curtea a arătat că procedura a început la data de 14 septembrie 1999, când ORDA a formulat plângerea penală împotriva reclamantului, și s-a finalizat la 17 octombrie 2003, atunci când urmărirea

penală a fost finalizată. Prin urmare, durata procedurii a fost de 4 ani, o lună și 3 zile, la un singur nivel de jurisdicție.

În ceea ce privește circumstanțele prezentei cauze, Curtea a apreciat că urmărirea penală privind exercitarea atribuțiilor de serviciu ale reclamantului nu a ridicat probleme ce ar fi justificat o procedură de lungă durată. Astfel, a fost necesară audierea a patru martori, analiza unui volum redus de înscrisuri, fără a fi realizată o expertiză judiciară în cauză. Prin urmare, urmărirea penală nu a fost de o complexitate deosebită, nici din punct de vedere factual, nici din punct de vedere procedural.

Curtea a subliniat soluția dispusă la 10 noiembrie 2000, când Parchetul a dispus urgentarea soluționării cauzei, întrucât niciun act procesual nu fusese dispus în anul precedent. În ciuda acestei recomandări, urmărirea penală a durat mai mult de 3 ani, timp în care a fost trimis de la un organ de urmărire penală la altul, până când a fost soluționat definitiv.

Curtea nu a putut găsi o justificare rezonabilă pentru această durată, pentru care răspunderea aparține în totalitate autorităților.

În ceea ce privește comportamentul reclamantului, nu există vreo dovadă că acesta a manifestat un comportament dilatoriu sau că ar fi perturbat buna desfășurare a urmăririi penale. Cererile sale nu au depășit exercitarea normală a dreptului la apărare și nu poate fi spus că a contribuit în orice alt mod la durata totală a urmăririi penale.

Prin urmare, Curtea a considerat că durata totală a urmăririi penale a fost excesivă și nu a întrunit exigențele termenului rezonabil.

În cauza *Moldovan și alții (nr. 2) c. României* Curtea a reținut că durata anchetei penale trebuie să fie avută în vedere în calcularea termenului rezonabil în materie civilă, atunci când această anchetă este în măsură să afecteze

rezultatul unui litigiu civil derulat în fața instanțelor competente (*Rezette împotriva Luxemburgului*). Curtea a reținut că au trecut 5 ani până la disjungerea acțiunii civile de cea penală în data de 23 iunie 1998 pentru a evita tergiversarea cauzei. Cu toate acestea, prima sentință pe latură civilă a fost pronunțată în 12 ianuarie 2001, respectiv la 7 ani după depunerea cererii. Această sentință a fost desființată în data de 17 octombrie 2001, datorită unui ansamblu de erori procedurale. Numai doi ani mai târziu, în mai 2003, tribunalul a pronunțat o nouă soluție asupra temeiniciei acțiunii, hotărârea rămânând definitivă 25 februarie 2005. Curtea a recunoscut dificultatea organizării procedurii în situația existenței a mai mult de 30 de inculpați și părți civile, procedură ce reclamă necesitatea unei expertize referitoare la quantumul prejudiciilor cauzate victimelor, dar a reținut că durata acesteia nu a fost determinată de timpul necesar efectuării expertizelor tehnice, de vreme ce raportul principal de expertiză a fost întocmit în cursul anului 1999. Durata îndelungată a acesteia s-a datorat mai degrabă erorilor comise de instanțele naționale.

De asemenea, tot în această cauză Curtea a remarcat că originea etnică a reclamantilor pare să fi fost decisivă în durata și modul de soluționare a cauzei de către instanțele naționale după ratificarea Convenției de către România. A reținut apoi existența remarcilor discriminatorii repetate, formulate de către autorități pe tot parcursul soluționării cauzei al cărei obiect cădea în sfera de aplicare a art. 8 din Convenție, prin respingerea capetelor de cerere privind acordarea de despăgubiri aferente distrugerii bunurilor mobile și a pieselor de mobilier, precum și respingerea cererii de acordare de daune morale în urma distrugerii locuințelor reclamantilor. În ceea ce privește Decizia din 24 februarie 2004, menținută de Înalta Curte de

Casație și Justiție în data de 25 februarie 2005, considerentele reducerii cuantumului daunelor morale priveau în mod direct caracteristicile etniei reclamantilor. Astfel, Curtea a mai constatat încălcarea în cauză a art. 14 luat în coroborare cu art. 6 și cu art. 8 din Convenție.

În cauza *Lăcătuș c. României* reclamantele au învederat că, dat fiind apartenența lor etnică, au fost victime ale discriminării din partea autorităților. De asemenea, prima reclamantă a susținut că eșecul instanțelor de a aduce argumente care să justifice diferența de tratament în ceea ce privește acordarea despăgubirilor morale a condus la o discriminare.

Curtea a reamintit că art. 14 este complementar celorlalte dispoziții convenționale, neavând o existență autonomă, ci doar în relație cu celelalte drepturi și libertăți recunoscute.

Cât privește scopul acestui articol, Curtea a statuat că un tratament diferit este discriminatoriu atunci când nu are o justificare obiectivă și rezonabilă sau nu urmărește un scop legitim ori nu există o relație de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul avut în vedere.

Statele contractante beneficiază de o anumită marja de apreciere în stabilirea dacă aplicarea unor reguli diferite în situații similare este justificată (a se vedea cauza *Gaygusuz c. Austriei*, par. 42, și cauza *Fretté c. Franței*, par. 34).

Curtea a concluzionat că situația de fapt din prezenta cauză cade sub art. 6 și 8 din Convenție, astfel încât art. 14 este aplicabil.

În acest context, Curtea a reamintit că a statuat anterior că a existat o încălcare a art. 14 în coroborare cu art. 6 și 8 Convenție ca urmare a diferențelor de tratament aplicate victimelor incidentului din septembrie 1993. A rezultat că etnia romă a victimelor a fost un factor decisiv în procedurile judiciare în care au fost implicate. Mai mult, decizia Curții de Apel

Tîrgu Mureș, confirmată de Înalta Curte la 25 februarie 2005, de reducere a cuantumului despăgubirilor morale a conținut remarci în legătură directă cu etnia părților (a se vedea cauza *Moldovan și alții (nr. 2)*, par. 139).

Curtea a notat că reclamantele au fost părți în procedura din fața curții de Apel Mureș și a Înaltei Curți.

În consecință, Curtea nu a găsit niciun motiv să se îndepărteze de soluția pronunțată în cauza *Moldovan și alții (nr. 2)* și a constatat încălcarea art. 14 din Convenție coroborat cu art. 6 și 8 din Convenție numai în ceea ce privește modul în care originea etnică a reclamantelor a influențat maniera de soluționare al cauzei de către instanțele naționale.

În cauza *E.M.B. c. României* Curtea a constatat că a fost depășit termenul rezonabil, având în vedere că procesul a început la data de 25 iulie 2002 și este pendinte pe rolul primei instanțe de fond, în tot acest timp nefiind pronunțată nicio hotărâre cu privire la fondul cauzei. Curtea a remarcat că este o cauză complexă care privește mai mulți inculpați, însă a observat și că abia după doi ani instanța a constatat că urmărirea penală era nelegală, lucru care ar fi putut fi constatat încă de la primele ședințe. Procesul durează de 10 ani și 4 luni și nu s-a finalizat cu o soluție definitivă pe fondul cauzei. Curtea a reținut și că trimiterea unui dosar pentru refacerea urmăririi penale evidențiază serioase deficiențe ale sistemului judiciar, acestea fiind rezultatul unor erori comise de procurori sau de instanțele ierarhic inferioare. Așadar, aceste deficiențe sunt imputabile autorităților, și nu reclamantei (*Georgescu c. României*). Reclamanta nu a fost prezentă la proces, fiind plecată în străinătate, iar din actele dosarului nu a rezultat ca vreuna din ședințele de judecată să fi fost amânate din cauza absenței sale.

Dificultățile de citare. În cauza *Crăciun c. României* Curtea constată că doar complexitatea cauzei și comportamentul reclamantului nu pot explica durata generală a procedurilor. Aceasta consideră că un număr de întârzieri (în special, amânări repetate ale înfățișărilor din cauza absenței celorlalte părți și transmiteri ale cauzei pentru reexaminare) pot fi atribuite statului pârât. Mai mult, o întârziere de aproximativ cinci ani a fost cauzată de incapacitatea curții de a cita în mod corespunzător pe unul dintre co-acuzați în Statele Unite. Curtea a constatat frecvente încălcări ale art. 6 par. 1 al Convenției în cazurile care ridică probleme similare cu cea din cauza de față (vezi cauza *Pélissier și Sassi*). După ce a examinat toate materialele prezentate ei, Curtea consideră că Guvernul nu a înaintat nici un fapt sau argument capabil să o convingă să ajungă la o concluzie diferită în cauza de față. Legat de jurisprudența în speță (vezi, cauza *Lavents împotriva Letoniei*), Curtea consideră că în cazul curent durata procedurilor a fost excesivă și nu îndeplinește cerința unui "termen rezonabil".

Existența unui remediu intern împotriva duratei procedurilor. Curtea a examinat în detaliu problema efectivității în dreptul român a unei căi de atac care să permită părții interesate să obțină soluționarea pricinii sale într-un termen rezonabil și a constatat violarea art. 13 din Convenție în cauzele *Abramiuc c. României*, par. 125-132, și *Parohia greco-catolică Sfântul Vasile Polonă c. României*, par. 103-104.

În cauza *Csiki c. României* a reafirmat că nu pune la îndoială orice evoluție pozitivă pe care o poate cunoaște dreptul național pentru viitor în această privință, dar, în cauză, Guvernul nu a oferit niciun argument și niciun exemplu de jurisprudență internă care să permită Curții să ajungă la o altă concluzie.

În cauza *Vlad și alții c. României*, cu titlu de principiu, Curtea a reiterat faptul

că scopul art. 13 din Convenție este acela de a acorda statelor membre posibilitatea de a preveni sau remedia direct eventualele încălcări ale drepturilor prevăzute de Convenție, înainte de a fi declanșată procedura în fața instanței internaționale. Regula prevăzută de art. 35 par. 1 din Convenție este bazată pe prezumția conform căreia la nivel național există deja un remediu efectiv disponibil persoanelor interesate în vederea protejării drepturilor lor convenționale (*Selmouni c. Franței*, par. 74 și *Kudla c. Poloniei*, par. 152).

Totodată, Curtea a subliniat faptul că art. 13 garantează existența unui remediu intern efectiv în fața autorităților naționale pentru pretinse încălcări ale dreptului la un proces într-un termen rezonabil.

În absența legiferării unui remediu intern specific pretențiilor referitoare la durata nerezonabilă a unui proces, Curtea analizează totuși disponibilitatea și dezvoltarea unei căi procedurale în această materie prin raportare la practica judiciară națională.

În principiu, un remediu intern care vizează acordarea unor compensații financiare pentru nerespectarea termenului rezonabil trebuie el însuși să respecte o durată rezonabilă, regulile procedurale incidente putând fi diferite de cele prevăzute de dreptul comun în materia răspunderii civile. Totodată, se pot prevedea norme speciale referitoare la taxele judiciare aferente unei asemenea cereri (*Scordino c. Italiei nr. 1*, par. 200-201).

Aplicând aceste principii în speță, Curtea a apreciat că niciunul dintre remediile interne indicate de Guvern nu poate fi calificat drept efectiv.

În ceea ce privește remediuul intern bazat pe practica instanțelor naționale de a analiza pe fond cererile persoanelor interesate de acordare a despăgubirilor pentru durata excesivă a procedurilor judiciare civile sau penale, prin aplicarea

directă a garanțiilor Convenției coroborat cu principiile răspunderii civile delictuale, Curtea a concluzionat în sensul că o astfel de cale procedurală, creată de jurisprudență, nu poate fi considerată efectivă pentru că: o astfel de acțiune nu poate duce la accelerarea procedurii judiciare, fiind exclusiv un remediu în despăgubire; în toate exemplele de jurisprudență depuse de Guvern, se remarcă faptul că instanțele condiționează acordarea de despăgubiri de identificarea și probarea unei culpe a autorităților în prelungirea duratei procedurilor; o astfel de cale procedurală este guvernată de normele dreptului procesual comun, multe din aceste acțiuni prelungindu-se pe parcursul mai multor ani, impunându-se, totodată, și achitarea taxelor judiciare de timbru la valoarea pretențiilor.

Prevederile Legii nr. 202/2010 de modificare ale Codului de procedură civilă nu au fost apreciate de Curte drept remedii interne efective în privința cererilor analizate în speță, constatându-se faptul că aceasta a intrat în vigoare ulterior finalizării procedurilor judiciare în discuție, în prima și a treia cerere. Doar procedura executării silite incidentă în cea de a doua cauză este supusă prevederilor acestei noi legi, Curtea remarcând însă faptul că această procedură durează deja de mai bine de 5 ani, dintre care trei ani s-au scurs ulterior intrării în vigoare a noii legi. S-a apreciat că Guvernul nu a demonstrat modalitatea practică în care acest nou act normativ influențează reducerea duratei procedurilor judiciare.

Calea procedurală prevăzută de art. 522 și 529 din noul Cod de procedură civilă nu a fost apreciată de Curte drept una efectivă, nefiind încă probat acest caracter în practică. Mai mult, această cale de atac nu a fost disponibilă reclamantilor din cauzele reunite, având în vedere că ea se aplică exclusiv proceselor începute ulterior intrării în vigoare a noului cod. În consecință, s-a

constatat o încălcare a art. 13 din Convenție.

Tot în cauza *Vlad și alții c. României*, asupra incidenței în cauză a dispozițiilor art. 46 din Convenție, curtea a notat că de la data pronunțării primei sale hotărâri prin care a statuat asupra încălcării dreptului la un proces echitabil prin prisma duratei nerezonabile a procedurii judiciare (*Pantea c. României*, par. 272-283), a mai făcut statuări similare în aproximativ 200 de cereri îndreptate împotriva României. Mai mult, actualmente, aproximativ 500 de cereri pendinte pe rolul său vizează încălcări ale art. 6 din Convenție sub aspectul aceleiași chestiuni.

Astfel, Curtea nu a putut ignora faptul că cifrele anterioare denotă o problemă sistemică la nivel național cu privire la durata procedurilor judiciare (*Vassilios Athanasiou și alții c. Greciei; Rumpf c. Germaniei*, par. 64-70).

Deși a salutat noile modificări legislative menite să prevină, pentru viitor, prelungirea duratelor procedurilor, Curtea nu a putut ignora pe de o parte statuările Adunării Parlamentare ale Consiliului Europei din rezoluția adoptată la 26 ianuarie 2011 prin care s-a notat „cu mare îngrijorare” problematica duratei excesive a procedurilor judiciare în România și, pe de altă parte, faptul că toate modificările legislative naționale nu tratează chestiunea duratelor procedurilor pendinte la momentul intrării în vigoare a acestor noi norme.

În privința duratei rezonabile a procedurilor, cu excepția existenței unor texte legale care să o afirme, mult timp nu s-a luat nicio măsură legislativă națională prin care acest deziderat să devină efectiv. Prin Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, atât în materie civilă, cât și în materie penală, au fost instituite mecanisme procesuale gândite în scopul scurtării procedurilor. Cu toate acestea, nu s-a prevăzut un mecanism procedural

prin care părțile să poată obține soluționarea pricinilor penale într-un termen rezonabil.

De-abia prin noul Cod de procedură penală a fost introdusă, după modelul Codului de procedură civilă, instituția contestației privind durata procesului penal⁴⁰⁵, care oferă în prezent părților și subiecților procesuali principali un remediu procesual, menit să asigure celeritatea procedurilor penale (contestația poate fi introdusă de către suspect, inculpat, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente. În cursul judecății, contestația poate fi introdusă și de către procuror). De asemenea, în ansamblul lor, dispozițiile noului Cod de procedură penală simplifică procedurile penale și urmăresc să răspundă exigențelor legate de celeritatea acestor proceduri.

12. Motivarea hotărârii.

A. Principii generale.

Curtea a reamintit că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 par. 1 din Convenție, înglobează, printre altele, dreptul părților la proces de a prezenta observațiile pe care le consideră relevante pentru cauza lor. Întrucât Convenția nu are drept scop garantarea unor drepturi teoretice sau iluzorii, ci drepturi concrete și efective (*Artico împotriva Italiei*, par. 33), acest drept nu poate fi considerat efectiv decât dacă aceste observații sunt în mod real "ascultate", adică în mod corect examinate de către instanța sesizată. Cu alte cuvinte, art. 6 implică, în special, în sarcina "instanței", obligația de a proceda la o analiză efectivă a

mijloacelor, argumentelor și propunerile de probe ale părților, fără a le stabili relevanța (*Perez împotriva Franței, Van de Hurk împotriva Olandei*).

Cu toate acestea, dacă art. 6 par. 1 obligă instanțele să își motiveze hotărârile, el nu poate fi înțeles în sensul că impune un răspuns amănunțit pentru fiecare argument. Dimensiunea acestei obligații poate să varieze în funcție de natura hotărârii. Mai mult, instanța trebuie să țină cont mai ales de diversitatea mijloacelor pe care un pledant le poate ridica în instanță și de diferențele existente în statele contractante în materie de dispoziții legale, cutume, concepții doctrinare, prezentare și redactare a sentințelor și deciziilor. De aceea, problema de a ști dacă o instanță și-a încălcat obligația de motivare ce rezultă din art. 6 din Convenție nu se poate analiza decât în lumina circumstanțelor fiecărei spețe (*Ruiz Torija împotriva Spaniei*).

Le revine jurisdicțiilor naționale sarcina de a răspunde apărărilor esențiale, fiind cunoscut că întinderea acestei îndatoriri poate varia în funcție de natura deciziei și analizându-se în lumina circumstanțelor cauzei (*Hiro Balani c. Spaniei*, par. 27 și *Menet c. Franței*, par. 35).

Noțiunea de proces echitabil presupune ca o instanță internă care nu și-a motivat decât pe scurt hotărârea, prin preluarea motivării instanței inferioare sau altfel, să fi analizat în mod real chestiunile esențiale ce i-au fost supuse judecății și să nu se fi mulțumit cu a aproba pur și simplu concluziile unei instanțe inferioare (*Helle împotriva Finlandei*).

⁴⁰⁵ A se vedea art. 488 ind. 1 și următoarele din Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 486 din 15 iulie 2010, modificată și completată până în prezent prin Legea nr. 63/2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al României și a Legii nr. 286/2009 privind Codul

penal, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 258 din 19 aprilie 2012 și Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 515 din 14 august 2013.

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Motivarea elementelor de fapt și de drept ale infracțiunii. În cauza **Dumitru c. României** Curtea a reținut că, dacă este adevărat că obligația de a-și motiva hotărârile, pe care art. 6 par. 1 o impune instanțelor, nu poate fi înțeleasă ca o obligație de a formula un răspuns detaliat pentru fiecare argument, atunci trebuie să se constate că, în speță, condamnându-l pe reclamant, tribunalul nu a prezentat niciun motiv concret pentru a-și susține concluzia. Astfel, acesta nu a examinat elementele materiale și intenționale constitutive ale infracțiunii de calomnie și nu a făcut nicio referire concretă la elementele de fapt care ar fi putut justifica concluzia de vinovăție și caracterul public al faptelor reținute. Curtea a considerat că reclamantul este îndreptățit să susțină că hotărârea din 29 mai 2003 a Tribunalului Arad nu era suficient motivată și că, din acest motiv, în cadrul procedurii pentru calomnie îndreptată împotriva sa, finalizată prin această hotărâre, cauza sa nu a fost examinată în mod echitabil. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție.

În cauza **Boldea c. României** Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, prin aceea că reclamantul nu a beneficiat de un proces echitabil, în condițiile în care judecătoria nu a motivat hotărârea sa printr-o referire concretă la elementele de fapt care ar argumenta concluzia ce vizează vinovăția reclamantului și caracterul public al faptelor reținute, ci doar s-a limitat să afirme că aceste condiții sunt îndeplinite la speță. În aceste circumstanțe, și instanța care s-a pronunțat asupra recursului, confirmând soluția judecătorei, nu a răspuns motivelor de recurs ale reclamantului întemeiate în special pe lipsa de motivare.

Tot în această cauză, reclamantul, invocând art. 13 din Convenție, s-a mai plâns, de asemenea, că dreptul său la un

recurs efectiv a fost încălcat prin faptul că Tribunalul Timiș i-a respins recursul introdus împotriva Sentinței din 27 noiembrie 2001 fără să fi analizat argumentele pe care el le-a adus.

În cauza **Begu c. României**, în privința susținerii că instanțele naționale nu au examinat separat cererea reclamantului de restituire a bunurilor sechestrate, Curtea a apreciat că acesta nu este un argument juridic care să fi avut incidență asupra încadrării juridice a faptelor de natură penală de săvârșirea cărora reclamantul era acuzat (*mutatis mutandis, Jahnke și Lenoble c. Franței*). Curtea a apreciat că instanțele au analizat ansamblul împrejurărilor de fapt pentru determinarea vinovăției, iar reclamantul a fost ascultat, a putut contesta probele administrate și adresa întrebări martorilor. Reclamantul nu face decât să repună în discuție modul în care instanțele interne au apreciat faptele și elementele de probă, astfel că acest capăt de cerere a fost respins ca vădit nefondat în baza art. 35 par. 3 și 4 din Convenție.

Motivarea laturii civile. În cauza **Rache și Ozon c. României** reclamantii au susținut că instanțele naționale nu au administrat niciun mijloc de probă cu privire la latura civilă a cauzei, că nu au furnizat argumente pentru condamnarea lor la repararea prejudiciului moral acordat, iar tribunalul nu a analizat motivele de recurs privind neadministrarea de mijloace de probă în soluționarea laturii civile a cauzei, invocând încălcarea art. 6 par. 3 alin. 1 și 3 lit. d din Convenție.

În speță, Curtea observă că, în ce privește condamnarea reclamantilor să plătească daune morale către părțile civile, prin hotărârea din 4 aprilie 2002, instanța de judecată a invocat articolele 998-999 din Codul Civil, considerând că, urmare a faptelor descrise, elemente constitutive ale infracțiunilor de calomnie și insultă, frații M. au suferit un prejudiciu

moral, decurgând din suferințele psihice cauzate prin atingerea adusă liniștii spirituale și vieții sociale.

Pentru a hotărî astfel, tribunalul a adăugat că și celelalte condiții ale răspunderii delictuale au fost îndeplinite. În recursul formulat împotriva acestei hotărâri, petiționarii au susținut că nici o probă nu a fost administrată pentru a demonstra condițiile răspunderii civile delictuale, inclusiv a prejudiciului. Ei s-au alăturat în această susținere a procurorilor, privind necesitatea unui minim de probe în scopul de a aprecia consecințele negative pentru imaginea fraților M., distincte de cele ale societății lor comerciale, care nu a fost parte în cauză.

Desigur, având în vedere cererea de despăgubiri pentru prejudiciul material pretins, poate fi mai dificil să se facă probe cu privire la existența și întinderea prejudiciului în cauză, și această sarcină revine în primul rând judecătorului să realizeze un echilibru adecvat, în conformitate cu cerințele unui proces echitabil, între prezumțiile derivate din faptele relevante și orice eventuală probă administrată (audierea victimei, martori etc.) și dreptul persoanei care a comis prejudiciul de a i se lua în considerare argumentele sale care vizează combaterea celor ale părții adverse.

Curtea a constatat, în primul rând, că prima instanță de judecată nu a insistat în audierea fraților M., inițial considerată relevantă pentru soluționarea cauzei, ci a hotărât pur și simplu, în baza articolului de lege indicat, că reclamantii au suferit un prejudiciu moral.

Apoi, arătând - fără a motiva acest lucru - că și celelalte cerințe ale răspunderii civile delictuale au fost îndeplinite, s-a dispus ca petiționarii să plătească suma în cauză. Tribunalul București a confirmat obligarea reclamantilor la plata de daune morale, fără a răspunde în nici un fel alegerilor menționate mai sus.

Curtea a observat că nu a fost vorba de un argument simplu, cu nici o relevanță probatorie, ci de un remediu pentru condamnarea reclamantilor în ceea ce privește art. 998 - 999 din Codul civil, structurate în mod clar și fără echivoc (*Dima c. România, Jahnke Lenoble c. Franței*). Acest lucru înseamnă că necesita un răspuns explicit și specific. În caz contrar, este imposibil să știe dacă Tribunalul a ignorat pur și simplu acest mijloc sau a vrut să respingă și, în acest din urmă caz, pentru ce motive (a se vedea în acest sens cauza *Dima, Hiro Balani c. Spaniei*).

Curtea consideră că, în măsura în care a respins recursul reclamantilor, revenea cu atât mai mult sarcina tribunalului de a-și motiva decizia sa și de a menține obligarea lor plata unor daune morale.

Aceste elemente au fost considerate suficiente pentru a concluziona că reclamantii au dreptul să susțină că deciziile instanțelor din București nu au fost suficient motivate și cauza lor nu a fost soluționată echitabil.

În cauza *Lăcătuș c. României* Curtea a reținut că recursul primei reclamante s-a referit la faptul că instanțele inferioare nu au motivat de ce au acordat sume diferite pentru daunele morale celor trei văduve implicate și au refuzat să dea asemenea despăgubiri și copiilor minor ce erau părți civile.

Curtea a constatat, de asemenea, că Înalta Curte a respins recursul primei reclamante și a menținut decizia Curții de Apel Tîrgu Mureș, ceea ce înseamnă că motivarea dată de instanța de apel a fost preluată și de instanța supremă.

Astfel, Curtea a apreciat că nu poate fi luat în considerare susținerea că Înalta Curte nu a examinat punctele esențiale ale argumentației reclamantei. Cu toate acestea, Curtea a constatat că nici Curtea de Apel Tîrgu Mureș, nici Înalta Curte nu au examinat motivul referitor la neacordarea despăgubirilor morale către

minore. În lipsa unui răspuns, este imposibil de stabilit dacă Înalta Curte de Casație și Justiție a neglijat să analizeze acest motiv sau a intenționat să îl respingă și, în acest din urmă caz, care ar fi fost argumentele. În acest context, Curtea a concluzionat că reclamanta nu a avut parte de un proces echitabil.

Pe de altă parte, tot în această cauză, în ceea ce privește susținerea primei reclamante că a fost discriminată prin faptul că instanțele nu au motivat acordarea unor despăgubiri morale diferite, Curtea a constatat că doar M.F.Z. a primit o sumă diferită cu acest titlu, însă Curtea de Apel a argumentat, în plus față de considerentele expuse pentru a justifica daunele acordate celorlalte două victime, că M.F.Z. era sora a două dintre persoanele decedate și soția celui de-al treilea. Având în vedere cele de mai sus, Curtea a considerat că instanțele naționale au furnizat o justificare rezonabilă și obiectivă pentru diferența de tratament, nereținând și existența unei discriminări.

În cauza *Antică și SC „R” SA c. României* s-a constatat că reclamantul a fost condamnat în calitate de autor al unui articol publicat la 13 ianuarie 1999 în cotidianul editat de societatea reclamantă. Acest articol a lezat reputația părții vătămate, omul de afaceri R.D.

Curtea a luat act de faptul că, atunci când i-au obligat pe reclamantii la plata de despăgubiri în favoarea părții vătămate, instanțele i-au atribuit doar primului reclamant răspunderea personală a respectivului articol, pe care l-a semnat împreună cu colegul său, Cornel V. Instanțele au considerat că acesta din urmă nu era responsabil. Pronunțându-se astfel, instanțele au considerat credibilă apărarea lui Cornel V., conform căreia, în ciuda semnăturii sale care figurează lângă cea a reclamantului la sfârșitul articolului incriminat, acesta doar a făcut fotografiile care însoțeau respectivul articol.

În schimb, instanțele nu au explicat deloc din ce motiv aceeași apărare prezentată de primul reclamant, și anume că acesta doar a făcut fotografiile care însoțeau articolul, acționând împreună cu colegul său și celălalt inculpat, Cornel V., susținută de declarația acestuia din urmă și de rezultatele anchetei parchetului, nu a fost reținută.

În această privință, reiese din sentința judecătorească din 23 septembrie 2002 că parchetul a stabilit că articolul incriminat a fost redactat de către al treilea inculpat, Florin M., ca și un alt articol pe aceeași temă, publicat la 4 ianuarie 1999. Tribunalul nu a explicat, în hotărârea sa definitivă din 13 februarie 2003, de ce a eliminat această constatare a parchetului, deși acest motiv a fost ridicat de reclamantii în recursul lor.

În plus, instanțele nu s-au pronunțat cu privire la mijloacele de probă prezentate de reclamantii pentru a susține lipsa răspunderii primului reclamant, în special cu privire la declarația celui alt inculpat, Cornel V., în această privință și cu privire la contractul de muncă al primului reclamant, de unde reieșea faptul că era fotoreporter.

Curtea a mai evidențiat că nu trebuie să examineze temeinicia motivului întemeiat pe lipsa calității de autor al articolului incriminat, în ceea ce îl privește pe primul reclamant. Aceasta s-a limitat la a remarca faptul că o astfel de examinare nu se impunea pentru a constata că motivul în cauză era cel puțin relevant și că, dacă instanța l-a considerat întemeiat, trebuia în mod necesar să respingă acțiunea împotriva reclamantului. Astfel, această întrebare impunea un răspuns specific și explicit. Din cauza lipsei acestui răspuns, este imposibil să se știe dacă instanța doar a neglijat motivul în cauză sau a dorit să îl respingă și, în această ultimă ipoteză, din ce considerente.

În sfârșit, instanța a considerat și societatea reclamantă responsabilă

civilmente, în calitate de angajator al primului reclamant. Condamnarea sa decurgea astfel din cea a reclamantului. Astfel, Curtea a luat act de faptul că, deși publicarea de către aceasta a articolului în litigiu nu a fost niciodată contestată, ea nici nu a fost pusă în cauză direct de instanțele naționale.

Ținând seama de constatarea Curții, privind lipsa motivării de către instanțele naționale a condamnării primului reclamant ca autor al articolului incriminat, nici condamnarea societății reclamante, ca parte responsabilă civilmente, nu este motivată, pentru că era accesorie celei a primului reclamant.

Analizarea motivelor de apel. În cauza *Folea c. României*, s-a reținut că Tribunalul nu a răspuns deloc argumentelor invocate de reclamant în recursul său și nu a făcut decât să reia cuvânt cu cuvânt justificarea dată de judecătoria în ceea ce privește respingerea propunerii de prezentare a probei verității făcută de reclamant. S-a respins astfel recursul reclamantului fără a prezenta niciun motiv adecvat printr-o hotărâre definitivă (a se vedea de asemenea, *mutatis mutandis*, *Albina*, par. 33 și *Boldea*, par. 33). În lumina celor de mai sus, Curtea consideră că reclamantul este îndreptățit să susțină că hotărârea Tribunalului București din 11 februarie 2002 nu este suficient motivată și că prin urmare cauza sa, în procesul de calomnie intentat împotriva sa care s-a încheiat cu această hotărâre, nu a fost judecată echitabil.

În cauza *Pop și alții c. României*, cu privire la omisiunea instanțelor interne de a analiza motivul de apel invocat de cel de-al patrulea reclamant, Curtea reține că reclamantul a invocat în mod repetat în fața instanțelor interne că rezoluția procurorului din data de 13 decembrie 2002 nu prevedea în mod expres că s-a început urmărirea penală împotriva sa. În plus, acesta a invocat în fața ultimei instanțe că instanțele inferioare nu s-au

pronunțat cu privire la acest aspect, invocat și în fața lor.

Curtea constată, în orice caz, că în rezoluția procurorului din 13 decembrie 2002 era menționat numele reclamantului și fapta penală de care acesta era suspectat. În plus, în toate procedurile interne care au urmat reclamantul a fost tratat de autorități ca un acuzat. Astfel, în data de 20 decembrie 2002 acesta a fost trimis în judecată. În afară de acestea, invocând în fața primei instanțe aceste aspecte, la data de 6 aprilie 2004, reclamantul era pe deplin conștient că omisiunea procurorului putea fi o simplă eroare materială generată de confuzia de nume.

În lumina celor de mai sus, chiar dacă instanțele interne nu s-au pronunțat cu privire la argumentul său, Curtea nu poate considera că cel de-al patrulea reclamant nu a beneficiat de un proces echitabil. În consecință, acest capăt de cerere va fi respins ca fiind în mod vădit nefondat.

În cauza *Lazariu c. României* Curtea a arătat că, în cauza de față, instanța de fond a analizat argumentele invocate de către reclamantă, a explicat motivele pentru respingerea cererilor sale și, la sfârșitul procesului, a pronunțat o hotărâre temeinic motivată.

În ceea ce privește procedura în fața instanței de apel, Curtea a arătat că aceasta a motivat majorarea pedepsei aplicare precum și privind modalitatea de executare. Deși Curtea nu poate fi de acord cu poziția tribunalului, care a făcut trimitere la faptul că reclamanta a negat săvârșirea faptei pentru a majora pedeapsa acesteia, a concluzionat că tribunalul a adus alte argumente convingătoare pentru majorarea pedepsei reclamantei. Așadar, Curtea a concluzionat că instanța de recurs, în motivarea soluției, a incorporat argumentele oferite de instanțele inferioare (*Helle c. Finlandei*). Reclamantul nu a susținut că argumentele formulate ar fi fost noi sau că instanța de

recurs nu a analizat argumente care ar fi fost decisive pentru cauza sa. Prin urmare, nu a existat o încălcare a art. 6 par. 1 cu privire la acest aspect.

Motivarea hotărârilor în materie contravențională. În cauza *Albert c. României* Curtea a subliniat că reclamantului i-au fost aplicate sancțiunile în quantum maxim, în suma totală de 100.000.000 ROL. Or, ținând cont de cuantumul ridicat al amenzii, Curtea a considerat că sancțiunea aparține, prin severitatea sa, materiei penale.

În speță, reclamantul contestase legalitatea procesului-verbal de contravenție, arătând că acesta nu menționa data săvârșirii contravenției, și cu privire la utilizarea limbii maghiare în documente oficiale, element cerut sub sancțiunea nulității de art. 16 și 17 ale O.G. nr. 2/2001. Curtea a notat că, în ciuda importanței acestui motiv de recurs, judecătoria s-a limitat să conchidă că procesul-verbal a fost „încheiat în mod legal” și fără să facă vreo referire la argumentul reclamantului, l-a îndepărtat. Astfel, nici argumentul privind caracterul continuu al contravenției, nici cel al posibilității de asimilare a datei controlului ca fiind cea a săvârșirii contravenției nu au fost prezentate reclamantului de jurisdicțiile naționale.

În plus, Tribunalul Bacău, care s-a pronunțat asupra recursului reclamantului, nu a răspuns motivului de recurs fondat în special pe absența motivării hotărârii primei instanțe în privința condițiilor de formă ale procesului-verbal. Dacă este adevărat că obligația de motivare a hotărârilor, cerută de art. 6 par. 1, nu poate fi întelesă ca incluzând un răspuns detaliat la fiecare argument, trebuie constatat că, în speță, tribunalul a ignorat complet acest motiv de recurs al reclamantului.

13. Pronunțarea în ședință publică.

A. Principii generale.

Curtea a subliniat că publicitatea dezbaterilor constituie un principiu fundamental consacrat de art. 6 par. 1,

care protejează justițiabilul de o justiție secretă, ce ar scăpa controlului public, fiind unul din mijloacele de conservare a încrederii publicului în sistemul judiciar. Prin transparența pe care o imprimă administrării justiției, ea ajută la realizarea scopului art. 6 par. 1: procesul echitabil, a cărui garantare se găsește printre principiile oricărei societăți democratice (*Ernst și alții c. Belgiei*, par. 65; *Axen c. Germaniei*, par. 25).

Dacă nici o ședință nu a fost publică în primă instanță, acest viciu poate fi remediat la instanța superioară, cu condiția ca aceasta să poată examina faptele și să se bucure de o plenitudine de jurisdicție (*Diennet c. Franței*, par. 34).

Curtea a constatat că numeroase state membre din Consiliul Europei cunosc de multă vreme, pe lângă citirea în ședință publică, și alte mijloace de a face publice hotărârile instanțelor lor, de exemplu prin depunerea la grefa spre a fi accesibile publicului.

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

În cauza *Băcanu și SC „R”, SA c. României*, din perspectiva art. 6 din Convenție, reclamantii au susținut mai multe încălcări ale dreptului la un proces echitabil; aceștia au considerat că practica instanțelor românești de a nu pronunța hotărârile în mod public, ci de a retranscrie dispozitivul acestora într-un registru al grefei este contrară garanțiilor prevăzute de art. 6 par. 1 din Convenție.

În speță, presupunând că hotărârile litigioase nu au fost pronunțate în ședință publică, Curtea reamintește că ea a statuat deja că scopul urmărit de art. 6 par. 1, și anume asigurarea controlului puterii judiciare de către public, nu era realizat într-o mai mică măsură printr-o depunere la grefa decât prin citirea în ședință publică a unei hotărâri (vezi, *Pretto și alții împotriva Italiei*, Hotărârea din 8 decembrie 1983; *Axen împotriva*

Germaniei, Hotărârea din 8 decembrie 1983 și Ernst și alții împotriva Belgiei 15 iulie 2003). Aceeași concluzie se impune în cauză de față, aceste capete de cerere fiind considerate vădit nefondate.

În cauza *Begu c. României* Curtea a apreciat că nu e cazul a se pronunța dacă două dintre ședințele de judecată au respectat cerințele art. 6 par. 1, cât timp toate celelalte ședințe la Curtea de Apel și la Înalta Curte de Casație și Justiție au fost publice, iar aceste instanțe au beneficiat de plenitudine de competență, *cererea reclamantului fiind respinsă ca vădit nefondată în baza art. 35 par. 3 și 4.*

14. Securitatea raporturilor juridice **A. Principii generale.**

Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil în fața unui tribunal, garantat de art. 6 par. 1 din Convenție, trebuie interpretat în lumina preambulului Convenției, care consacră preeminența dreptului ca element de patrimoniu comun al statelor contractante.

Unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care înseamnă, între altele, că o soluție definitivă a oricărui litigiu nu trebuie rediscutată. În virtutea acestui principiu, nicio parte nu e abilitată să solicite desființarea unei decizii definitive și executorii, cu singurul scop de a obține o reexaminare a cauzei și o nouă hotărâre în propriul interes.

Instanțele superioare nu trebuie să utilizeze autoritatea lor de control decât pentru a îndrepta erorile de fapt sau de drept, precum și erorile judiciare, și nu pentru a proceda arbitrar la o reexaminare a cauzei. Autoritatea de control nu trebuie să devină un apel deghizat, iar simplul fapt că există două puncte de vedere asupra subiectului nu reprezintă un motiv suficient pentru a rejudeca o cauză. Nu se poate deroga de la acest principiu decât dacă argumente substanțiale și imperios necesare o impun.

Curtea reamintește, de asemenea, că exigența securității juridice nu este absolută, simpla posibilitate de a redeschide o procedură penală fiind deci, la prima vedere, compatibilă cu Convenția, inclusiv cu garanțiile decurgând din art. 6.

Ar putea părea totuși, față de circumstanțele concrete ale unei cauze, că maniera concretă în care a fost utilizată această posibilitate a adus atingere înseși substanței procesului echitabil. Curtea trebuie anume să cerceteze în fiecare speță dacă autoritățile s-au folosit de puterea lor de a declanșa și de a institui o procedură de control, menținând, pe cât posibil, justul echilibru între interesele individului și necesitatea de a garanta eficacitatea justiției penale (*Nikitine împotriva Rusiei*, par. 56 - 57, *Savinski împotriva Ucrainei*, par. 23, și *Bujnița împotriva Republicii Moldova*, par. 21). În particular, trebuie ținut cont în acest context de consecințele pe care redeschiderea și procedura subsecventă le-au avut pentru situația reclamantului și de la cine emană cererea de redeschidere (de cazul în care aceasta din urmă a solicitat ea însăși o asemenea reexaminare), de motivele pentru care instanțele au anulat hotărârea judecătorească definitivă, dacă procedura a respectat legislația internă, de existența în reglementarea internă și aplicarea în speță a unor garanții spre a evita ca autoritățile interne să abuzeze de această procedură și de oricare alte circumstanțe pertinente în speță.

În cauza *Lenskaya c. Rusiei* hotărârea definitivă favorabilă reclamantului a fost desființată pe calea unei proceduri extraordinare pe motiv că instanțele ierarhic inferioare nu au stabilit în ce a constat activitatea infracțională, dacă infracțiunea într-adevăr s-a comis de reclamant, nu au analizat mijloacele de probă și au încălcat prezumția de nevinovăție prezumând că reclamantul a

fost cel care a agresat victima. Curtea a reținut în acest caz că nu a fost încălcat art. 6 par. 1 din Convenție, întrucât redeschiderea procedurii a avut ca scop corectarea unei erori judiciare fundamentale care nu mai putea fi îndreptată în alt mod față de persoana condamnată și au fost respectate toate garanțiile procedurale prevăzute de art. 6 din Convenție.

Curtea a subliniat că, în cauzele penale, cerința asigurării securității juridice nu este una absolută, ci trebuie evaluată prin prisma art. 4 par. 2 din Protocolul nr. 7, care permite unui stat să redeschidă un caz pe baza unor fapte noi ori, dacă s-a produs o eroare fundamentală în soluția în cauză (*Nikitin c. Rusiei*). Posibilitatea redeschiderii unei cauze definitiv soluționate a fost considerată de Comitetul de Miniștri ca o modalitate de realizare a *restitutio in integrum*, în special în privința executării hotărârilor Curții. În Recomandarea nr. R(2000)2 privind reexaminarea sau redeschiderea unei cauze în plan național după pronunțarea unei hotărâri de către Curte, a fost încurajată adoptarea unei soluții legale pentru a se asigura posibilitatea de reexaminare sau redeschidere a unei cauze în situația în care Curtea a constatat existența unei încălcări a Convenției.

În mai multe cazuri Curtea a subliniat că împrejurarea că ancheta a avut un caracter incomplet și părtinitor sau dacă a dus la pronunțarea unei soluții de achitare eronate nu intră în noțiunea de "eroare esențială", în absența unei erori jurisdicționale ori a unei încălcări a procedurii, a abuzului de putere, a unor erori evidente în aplicarea dreptului substanțial sau a unui alt motiv serios ce indică faptul că o eroare esențială s-a produs în procedura anterioară (*Radchikov c. Rusiei*).

Revine procurorului sarcina de a corecta erorile pretinse înainte, nu după

pronunțarea deciziei finale (*Nikitin c. Rusiei*). În această privință, trebuie remarcat că statul trebuie să suporte greșelile comise de către procuror sau instanța de judecată și că aceste greșeli nu trebuie să fie remediate în detrimentul persoanei vizate de procedură (*Radchikov c. Rusiei*, par 50).

Faptul că doar o parte din hotărârea definitivă a fost anulată nu are importanță, în măsura în care situația reclamantului s-a înrăutățit în urma promovării acestei căi extraordinare de atac (*Bota c. României*, par.40).

De asemenea, în alte hotărâri a apreciat că se aduce atingere art. 6 și prin repunerea în discuție, în cadrul unei proceduri ulterioare, a aspectelor tranșate prin hotărâri definitive anterioare, chiar în absența unei anulări propriu-zise a acestei hotărâri, deoarece dreptul de acces la o instanță și securitatea raporturilor juridice devin iluzorii (*Kehaya și alții c. Turciei*, par. 57-62, *Esertas c. Lituaniiei*, par. 23-32).

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Încălcarea securității raporturilor juridice prin admiterea recursului în anulare. În cauza *Bota c. României* Curtea a concluzionat că în speță promovarea recursului în anulare împotriva deciziei definitive din 25 mai 2000 nu reprezintă decât un apel deghizat, care nu a menținut justul echilibru între interesele aflate în joc. În acest sens, Curtea a constatat că, în ciclul ordinar al procesului, parchetul nu a invocat vreo eroare cu privire la încadrarea juridică a faptelor, abia în cadrul recursului în anulare a fost menționată pentru prima oară această neregularitate. Or, procurorul trebuia să solicite rectificarea acestor pretense erori înainte și nu după pronunțarea hotărârii definitive. Mai mult, parcursul ales de autorități pentru a casa hotărârea definitivă nu era deschis părților

în mod direct, acest recurs fiind accesibil numai procurorului general. Or, acesta era ierarhic superior procurorilor care au participat la proces în fața instanțelor ordinare. Intervenția sa ridică astfel probleme în ceea ce privește respectarea principiului egalității armelor. Limitarea la o perioadă de un an a posibilității de a introduce un recurs în anulare nu schimbă cu nimic situația în speță și nici cu privire la insuficiențele acestei căi extraordinare de atac, astfel cum au fost identificate mai sus. De asemenea, faptul că o singură parte din hotărârea definitivă fusese desființată nu prezintă importanță în cauză, în măsura în care situația reclamantului, achitat prin hotărâre definitivă și condamnat ca urmare a recursului extraordinar, s-a înrăutățit după respectul recurs.

În consecință, casarea hotărârii definitive nu este justificată și a încălcat dreptul reclamantului la un proces echitabil.

Pe de altă parte, anularea de către Curtea Supremă de Justiție a hotărârii irevocabile din 28 noiembrie 2001, ca urmare a intervenției procurorului general care nu era parte în proces, a încălcat principiul securității raporturilor juridice, aducând atingere dreptului reclamantului la un proces echitabil.

Curtea a soluționat - în mai multe rânduri - cauze ce ridicau chestiuni similare și a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție din cauza rejudecării unei hotărâri definitive, ca urmare a unui recurs în anulare introdus de procurorul general (a se vedea, printre altele, *Brumărescu c. României*, par. 61, *Societatea Comercială Mașiniexportimport Industrial Group - S.A. c. României*, par. 32, *Piața Bazar Dorobanți - S.R.L. c. României*, par. 23 - 24, și *Societatea Comercială Plastik ABC - S.A. c. României*, par. 17).

Față de cele de mai sus și văzând probele din dosar, Curtea conchide că

anularea de către Curtea Supremă de Justiție a hotărârii definitive din 28 noiembrie 2001 a încălcat principiul securității raporturilor juridice, aducând atingere dreptului reclamantului la un proces echitabil.

În cauza *Ștefan c. României* Curtea a apreciat că procurorul avea obligația de a rectifica pretensele erori înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive, respectiv prin promovarea căilor ordinare de atac, ceea ce nu s-a întâmplat în speță. Astfel, Curtea a considerat că statul este cel care trebuie să-și asume erorile comise de parchet sau de o instanță de judecată și că aceste erori nu trebuie reparate în detrimentul persoanei vizate de procedura în cauză.

Mai mult, Curtea a constatat că această cale de atac aleasă de autorități în cauză pentru rectificarea unei decizii definitive nu era accesibilă și părților, Procurorul General fiind singurul în drept să o promoveze. Or, Procurorul General este superiorul ierarhic al procurorului care a participat în cursul procedurii în fața instanțelor ordinare. Intervenția sa pune, de asemenea, problema respectului egalității armelor.

În plus, Curtea a considerat că limitarea adusă posibilității de a introduce un recurs în anulare la termenul de un an nu schimbă cu nimic situația în speță, nici carențele acestei căi de atac așa cum au fost evidențiate mai sus (*Radchikov, citată anterior*, par. 46, *Bota c. României*, par. 39). În același timp, faptul că doar o parte din hotărârea definitivă a fost anulată nu are importanță, în măsura în care situația reclamantului s-a înrăutățit în ura promovării acestei căi extraordinare de atac (*Bota, citată anterior*, par.40).

Curtea a concluzionat că, în circumstanțele cauzei, anularea hotărârii definitive nu este justificată și că utilizarea recursului în anulare nu reprezintă decât un apel deghizat care a rupt justul echilibru între interesele existente în joc

(*Radchikov, citată anterior, par. 48-52, Savinski, citată anterior, par. 25*). Anularea hotărârii definitive din 5 noiembrie 2001 a adus, de asemenea, atingere dreptului reclamantului la un proces echitabil.

În cauza *Precup c. României* Curtea a observat, pe de o parte, că recursul în anulare utilizat în speță de către autorități era o cale extraordinară de atac care nu putea fi inițiată decât de Procurorul general, ea nefiind, prin urmare, direct disponibilă reclamantului. Având în vedere că procurorul respectiv era superiorul ierarhic al procurorului care a participat la procedura în fața instanțelor ordinare, utilizarea acestei căi de atac suplimentare ridică, astfel, probleme privind respectarea egalității armelor, cu atât mai mult cu cât procedura pe care se întemeia recursul în anulare era, în principal, aceeași ca cea respinsă de instanțele ordinare în căile de atac ordinare formulate de către parchet.

Pe de altă parte, Curtea subliniază că această procedură de revizuire nu se referea la descoperirea unor noi fapte relevante sau la nerespectarea unei garanții esențiale de procedură penală, care nu ar fi putut fi efectuate anterior de către parchet, ci rezulta din aprecierea de către instanțele interne a faptelor și a probelor aflate la dosar, arătând punctul de vedere diferit al parchetului cu privire la aspectul vinovăției reclamantului. Or, din dosar nu reiese că instanțele ordinare nu au examinat probe administrate în cadrul unei proceduri contradictorii – și, în această privință, se poate observa că parchetul nu a contestat raportul de expertiză – sau că au ajuns la concluzii arbitrare în raport cu aceste probe.

Având în vedere considerațiile precedente, Curtea consideră că utilizarea recursului extraordinar ca o cale de atac mascată și anularea hotărârii definitive menționate mai sus au distrus echilibrul just care trebuie păstrat între interesele

individului și necesitatea de a garanta eficacitatea justiției penale, aducând atingere esenței procesului echitabil.

În cauza *Butușină c. României* Curtea a constatat că deciziile date de instanțe nu au fost arbitrare și că toate acuzațiile aduse de procurori reclamantului au fost examinate prin prisma probelor care au fost administrate. Curtea a notat, de asemenea, că decizia pronunțată în apel, de achitare a reclamantului, a fost confirmată de instanța de recurs. Deși procurorul a exercitat recursul, nu a indicat cu precizie, cum de altfel a constatat și Curtea de Apel Timișoara, motivele pentru care a apreciat că faptele imputate reclamantului atrag răspunderea penală. Cu ocazia promovării recursului în anulare, procurorul a indicat motivele pentru care a apreciat că se impune o recalificare juridică a faptelor imputate reclamantului. Or, revine procurorului sarcina de a corecta erorile pretinse înainte, nu după pronunțarea deciziei finale (*Nikitin c. Rusiei*). În această privință, trebuie remarcat că statul trebuie să suporte greșelile comise de către procuror sau instanța de judecată și că aceste greșeli nu trebuie să fie remediate în detrimentul persoanei vizate de procedură (*Radchikov, citată anterior, par 50*).

Curtea a constatat că Procurorul General era superiorul ierarhic al procurorului care a participat la procedura în fața instanțelor ordinare și că utilizarea acestei căi de atac pentru a modifica o decizie definitivă nu era la îndemâna părților, care erau obligate să se adreseze în scris Procurorului General. Din acest punct de vedere, Curtea a constatat că se ridică problema privind respectarea egalității armelor. Pe de altă parte, Curtea a subliniat că această cale de atac extraordinară nu se referea la descoperirea unor noi fapte relevante sau la nerespectarea unei garanții esențiale de procedură penală, care nu ar fi putut fi

efectuate anterior de către parchet, ci avea la bază reaprecierea de către instanțele interne a faptelor și a probelor aflate la dosar, raportat la punctul de vedere diferit al parchetului cu privire la aspectul vinovăției reclamantului.

În cauza *Bîrlă c. României* s-a constatat că Procurorul General a declarat recurs în anulare, iar instanța supremă, prin decizia din data de 26 iunie 2003, a admis recursul în anulare și a respins ca tardiv recursul cu motivarea că prezența reprezentantului reclamantei la ședință echivala cu înfățișarea în persoană a acesteia, astfel că termenul de recurs a început să curgă de la data pronunțării pentru reclamantă. Curtea a precizat că nu poate fi reținut argumentul guvernului în sensul că declararea și admiterea recursului în anulare au fost justificate de existența unei evidente erori de drept în soluția instanțelor, în condițiile în care instanța de recurs a motivat respingerea excepției tardivității recursului. În consecință, Curtea a constatat că împrejurările prezentei cauze nu justificau admiterea recursului în anulare și casarea unei soluții definitive. Mai mult decât atât, Curtea a considerat că nu este relevant aspectul că în recursul în anulare nu s-a procedat la o rejudecare a fondului cauzei, din moment ce efectele deciziei definitive au fost anulate, cu consecința pierderii despăgubirilor pentru reclamantă. Față de cele expuse mai sus, Curtea a concluzionat că prin casarea deciziei definitive din data de 15 mai 2002, s-a încălcat dreptul reclamantei la un proces echitabil, prevăzut de art. 6 par. 1 din Convenție.

În cauza *Marian Niță c. României* Curtea a reținut că, având în vedere că Procurorul General era superiorul ierarhic al procurorului care a participat la procedura în fața instanțelor ordinare, utilizarea acestei căi de atac suplimentare a ridicat probleme privind respectarea egalității armelor, cu atât mai mult cu cât

parchetul și-a expus argumentele în fața Curții Supremă de Justiție când s-a pronunțat decizia din 7 octombrie 2003. Pe de altă parte, Curtea a subliniat că această cale de atac de extraordinară nu se referea la descoperirea unor noi fapte relevante sau la nerespectarea unei garanții esențiale de procedură penală care nu ar fi putut fi efectuate anterior de către parchet, ci avea la bază reaprecierea de către instanțele interne a faptelor și a probelor aflate la dosar, raportat la punctul de vedere diferit al parchetului cu privire la aspectul vinovăției reclamantului. Or, din dosar nu a rezultat că instanțele ordinare nu au examinat probele administrate în cadrul unei proceduri contradictorii sau că au ajuns la concluzii arbitrare în raport cu aceste probe (*Bujnița c. Moldovei*, 16 ianuarie 2007).

Având în vedere considerațiile precedente, Curtea a considerat că utilizarea recursului extraordinar ca o cale de atac ordinară și anularea hotărârii definitive menționate mai sus au adus atingere echilibrului just care trebuie păstrat între interesele individului și necesitatea de a garanta eficacitatea justiției penale, aducând atingere esenței procesului echitabil.

În cauza *Popescu Sergiu c. României* Curtea a observat că recursul în anulare utilizat în speță de către autorități era o cale extraordinară de atac care nu putea fi inițiată decât de Procurorul General, ea nefiind deci disponibilă reclamantului. Având în vedere că Procurorul General era superiorul ierarhic al procurorului care a participat la procedura în fața instanțelor ordinare, utilizarea acestei căi de atac suplimentare a ridicat probleme privind respectarea principiului egalității armelor, cu atât mai mult cu cât procedura pe care se întemeia recursul în anulare era, în principal, aceeași cu cea în care a fost respinsă acțiunea penală în căile de atac ordinare formulate de către parchet.

Pe de altă parte, Curtea a subliniat că această cale de atac extraordinară nu se referea la descoperirea unor noi fapte relevante sau la nerespectarea unei garanții esențiale de procedură penală, care nu ar fi putut fi efectuate anterior de către parchet, ci avea la bază reaprecierea de către instanțele interne a faptelor și a probelor aflate la dosar, raportat la punctul de vedere diferit al parchetului cu privire la aspectul vinovăției reclamantului. Or, din dosar nu a rezultat că instanțele ordinare nu au examinat probele administrate în cadrul unei proceduri contradictorii sau că au ajuns la concluzii arbitrare în raport cu aceste probe (*Bujnița c. Moldovei*, 16 ianuarie 2007).

Având în vedere considerațiile precedente, Curtea a considerat că utilizarea recursului extraordinar ca o cale de atac ordinară și anularea hotărârii definitive menționate mai sus au adus atingere echilibrului just care trebuie păstrat între interesele individului și necesitatea de a garanta eficacitatea justiției penale, aducând atingere esenței procesului echitabil. Prin urmare, a fost încălcat art. 6 par. 1 din Convenție.

Întrucât decizia Curții Supreme de Justiție nu s-a fondat nici pe descoperirea unor fapte noi și nici pe existența unui viciu fundamental de procedură, reclamantul a considerat că a fost judecat de două ori pentru același fapt, fiind încălcat dreptul prevăzut de art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție. Având în vedere că s-a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, Curtea a considerat că nu este necesar să se examineze separat pe fond aceste capete de cerere.

Neîncălcarea securității raporturilor juridice prin admiterea recursului în anulare. În cauza *Giuran c. României* Curtea a reținut că a mai fost chemată să se pronunțe și în trecut în cazuri împotriva României asupra compatibilității recursului în anulare cu Convenția și, în mod

sistematic, a constatat că această cale extraordinară de atac încălca dreptul la un proces echitabil, indiferent că era vorba de cauze civile (*Brumărescu c. României și Cornif c. României*) sau penale - cu privire la modalitatea de soluționare a laturii civile (*S.C. Plastik ABC S.A. c. României și Igna și Igna (Valea) c. României*) sau cu privire la modalitatea de soluționare a laturii penale, mai exact au fost pronunțate soluții de condamnare schimbând soluția de achitare sau prin pronunțarea unei pedepse mai mari (*Bota c. României, Precup c. României și Ștefan c. României*).

În această cauză se remarcă particularitatea că recursul în anulare a fost declarat în favoarea condamnatei cu scopul reparării unei erori judiciare, situația fiind similară celei din cauza *Lenskaya c. Rusiei*.

Curtea a reamintit că, în cauzele penale, cerința asigurării securității juridice nu este una absolută, ci trebuie evaluată prin prisma art. 4 par. 2 din Protocolul nr. 7, care permite unui stat să redeschidă un caz pe baza unor fapte noi ori dacă s-a produs o eroare fundamentală în soluția în cauză (*Nikitin c. Rusiei*). Posibilitatea redeschiderii unei cauze definitiv soluționate a fost considerată de Comitetul de Miniștri ca o modalitate de realizare a *restitutio in integrum*, în special în privința executării hotărârilor Curții.

În Recomandarea nr. R(2000)2 privind reexaminarea sau redeschiderea unei cauze în plan național după pronunțarea unei hotărâri de către Curte, a fost încurajată adoptarea unei soluții legale pentru a se asigura posibilitatea de reexaminare sau redeschidere a unei cauze în situația în care Curtea a constatat existența unei încălcări a Convenției.

Revenind la prezenta cauză, Curtea a trasat necesitatea stabilirii împrejurării

dacă prin pronunțarea deciziei în recursul în anulare, Înalta Curte a urmărit corectarea unei erori judiciare majore și, în caz afirmativ, dacă maniera în care a procedat instanța supremă a adus atingerii procedurii echitabile (*mutatis mutandis*, cauza *Lenskaya c. Rusiei*).

Raportat la motivele indicate de Procurorul General în declararea recursului în anulare și la cele reținute de Înalta Curte în decizie – caracterul contradictoriu și neocvent al mijloacelor de probă în privința datei comiterii furtului și dacă inculpatul a comis vreo infracțiune, Curtea a considerat că temeiurile invocate pentru redeschiderea procedurii au urmărit îndreptarea unei erori judiciare – așa cum este ignorarea unei probe importante - și nu au avut un caracter nerezonabil ori arbitrar (*mutatis mutandis*, *Lenskaya c. Rusiei*; *Vedernikova c. Rusiei*).

Curtea a atribuit o mare importanță faptului că eroarea judiciară nu mai putea fi îndreptată pe altă cale legală decât prin desființarea sentinței definitive prin care E.I. a fost găsită vinovată.

În analizarea aspectului dacă au fost respectate garanțiile procedurale prevăzute de art. 6 din Convenție, Curtea a observat că reclamantul a avut posibilitatea să își prezinte argumentele și să conteste susținerile părții adverse în procedura recursului în anulare, el fiind prezent și punând concluzii orale în ședință.

Față de cele expuse mai sus, considerând că Înalta Curte a realizat în procedura căii extraordinare de atac un echilibru între interesele părților și înfăptuirea justiției, Curtea a reținut că, prin anularea sentinței din 14 ianuarie 2002, nu a fost încălcat art. 6 par. 1 din Convenție.

Nerespectarea autorității de lucru judecat. În cauza *Lungu c. României*, acceptând că nu exista identitate de obiect și părți între cele două proceduri

din dreptul intern, Curtea a constatat că procedura fiscală și cea penală au privit același aspect determinant în soluționare cauzei, anume, calificarea juridică a operațiunilor materiale de prelucrare și revânzare a pneurilor (*mutatis mutandis*, *Siegle c. României*, nr. 23456/04, par. 36, 16 aprilie 2013). În această privință, se observă că, în contextul litigiului fiscal inițiat de reclamante, printr-o hotărâre definitivă din 3 iulie 2003 a Curții de Apel Suceava, după evaluarea probelor prezentate și discutate de către părți, instanța a concluzionat că operațiunile de prelucrare și de revânzare a anvelopelor au fost legale, astfel încât reclamanții erau eligibili pentru facilitățile fiscale în discuție. Contestația reclamantului împotriva procesului-verbal prin care Trezoreria îi solicita plata taxelor și impozitelor datorate pentru aceste operațiuni a fost astfel admisă.

Cu toate acestea, în procedura penală ulterioară întemeiată pe o sesizare formulată de organele fiscale, Secția Penală a Curții de Apel, întemeindu-se pe o nouă expertiză, a revenit asupra acestei constatări, argumentând de această dată prin hotărârea din 5 decembrie 2005 că operațiunile de prelucrare au fost ilegale și că reclamanții au beneficiat în mod fraudulos de facilități fiscale.

În această privință, Curtea a constatat că, deși au existat divergențe între opiniile exprimate de experți, simplul fapt al pluralității de opinii asupra aceluiași aspect nu poate constitui un motiv suficient pentru nesocotirea principiului securității raporturilor juridice. De la acest principiu nu se poate deroga decât pentru motive substanțiale și imperioase (*SC Mașinexportimport Industrial Group Ltd. c. României*, par. 32).

În speță, nu există astfel de elemente care să justifice o astfel de revenire. Chiar presupunând că, în procedura penală, Secția Penală a Curții de Apel a analizat

mai multe aspecte privitoare la situația reclamanților și că s-a urmărit astfel corectarea erorilor presupus a fi comise în procedura fiscală anterioară, Curtea a considerat că nu se poate impune în sarcina reclamanților să suporte eventualele deficiențe din activitatea autorităților judiciare (*mutatis mutandis, Amurăriței c. României*, par. 36).

Este evident că, în speță, nu este vorba de o anulare a unei hotărâri judecătorești irevocabile care a dobândit autoritate de lucru judecat. În schimb, derularea simultană și în paralel a două proceduri judiciare independente care privesc aceleași fapte, cu consecința că instanța penală a aceleiași curți de apel a ajuns la o nouă apreciere a acestor fapte, radical opusă față de decizia anterioară a secției comerciale din cadrul curții de apel, a încălcat principiul securității juridice.

Așadar, prin revenirea, în absența unor motive întemeiate, asupra unui aspect litigios care fusese anterior tranșat printr-o hotărâre irevocabilă, instanța de apel a încălcat principiul securității raporturilor juridice. Prin urmare, dreptul reclamanților la un proces echitabil în temeiul art. 6 par. 1 din Convenție a fost încălcat.

Nota redacției: Articolul reprezintă introducerea lucrării "Dreptul la un proces echitabil. Aspecte penale. Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțate în cauzele împotriva României" (2 vol.), publicată de Editura Universitară, București, 2015, sub semnătura unui colectiv compus din: Cristinel Ghigheci, Mihaela Lavinia Cîrciumaru (coord.), Dragoș Călin, Ionuț Militaru, Mihaela Vasiescu, Roxana-Maria Călin, Anamaria-Lucia Zaharia, Paula-Andrada Coțovanu, Florin Mihăiță, Cristina Radu, Victor Horia Dimitrie Constantinescu, Irina Alexandra Ghergheșanu, Vasile Bozeșan, Beatrice Ramașcanu, Alexandra Lăncrăjan, Iulian Balan.